

HYVIEN SUHTEIDEN PUU

Sijoitettujen 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen
ryhmätoiminnan avulla

Natalia Balchyunene & Svetlana Lutsenko

Opinnäytetyö

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Balchyunene, Natalia & Lutsenko, Svetlana. Hyvien suhteiden puu. Sijoitettujen 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen ryhmätoiminnan avulla. Helsinki, kevät 2013, 74 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön aihe on sijoitettujen 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen ryhmätoiminnan avulla. Tavoitteena on tavoitteellisen toiminnallisen ryhmätoiminnan avulla antaa lapsille mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja sekä saada heille kokemuksia, jotka vaikuttavat sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Lapsiryhmä tarjoaa rikkaan mahdollisuuden harjoitella olemista toisten kanssa yhteistoiminnan, leikin ja suhteiden kautta. Hyvässä ohjauksessa lasten yhteistoiminta sujuu ja lapset saavat hyviä mahdollisuuksia toimia keskenään, kerätä positiivisia kokemuksia keskinäisistä suhteista ja harjoitella sosiaalisia taitoja.

Opinnäytetyön tuloksena on produktio eli opas lastensuojelussa työskenteleville ohjaajille. Oppaan toiminnan tavoitteena on sosiaalisten taitojen harjoittelu, me-tunteen kehittäminen ja lasten itsetunnon vahvistaminen. Opas sisältää viisi tuokiota, jotka on tarkoitettu 6–12-vuotiaille lapsille. Kukin tuokio kestää noin 50–60 min. Toiminnan tavoitteena on hyvien suhteiden puun hoitaminen. Tuokiot etenevät aiheittain. Jokainen aihe edustaa ominaisuutta, jonka avulla puu vihertyy. Ominaisuudet ovat anteeksiantavuus, anteliaisuus, rehellisyys, hyväntahtoisuus ja yhteistyökyky. Jokaisen tuokion lopussa lapset saavat tehtäväksi hoitaa puuta harjoittelemalla tuokion aiheeseen liittyvää ominaisuutta myös tuokioiden välissä. Puun tarkoituksena on olla lapsille selkeänä visuaalisena tavoitteena ja lopputuloksena.

Toteutimme ryhmätoimintaamme Tammirinteen vastaanottokodin Vuorikummun osastolla. Ryhmän lapset olivat 6–12-vuotiaita. Opinnäytetyössämme teoria kytkeytyy käytäntöön. Toimintamme kehittämisen ja analysoinnin keinoina käytimme havaintoja sekä reflektiivistä analysointia. Jokaisen tuokion lopussa keräsimme lapsilta palautteet käytetyistä menetelmistä. Ryhmätoiminnan loppuvaiheessa teimme kyselyn ohjaajille. Ohjaajien palautteiden mukaan opas vastaa tavoitteita, on hyödyllinen ja tulee tarpeeseen.

Opas on valmis kokonaisuus, joka vastaa asetettuja tavoitteita ja sopii käyttöön 6–12-vuotiaiden lasten kanssa. Opasta voivat käyttää paitsi lastensuojelussa työskentelevät ohjaajat, myös yleensä lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ryhmätoiminnasta kiinnostuneet työntekijät. Opasta voi kehitellä edelleen lisäämällä ominaisuuksia ja niihin liittyvää toimintaa, kuten esimerkiksi ystävällisyys, luotettavuus, välittäminen tai vaihtamalla ominaisuuksia esim. kulloisellekin ikäryhmälle sopiviksi. Oppaaseen sisältyvää toimintaa voi yhdistää lastensuojelulaitoksen toimintaan esim. järjestämällä ryhmätoimintaa kerran viikossa ja vahvistamalla opittua viikon aikana.

Asiasanat: lastensuojelu, sosiaaliset taidot, sosiaalinen kehitys, itsetunto, yhteisöllisyys, ryhmäohjaus

ABSTRACT

Balchyunene, Natalia and Lutsenko, Svetlana.

Tree for Good Relations. Use of group activities as a tool for developing social skills in 6- to 12-year-old children who are placed in care. 74 p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The topic of this bachelor's thesis is the use of group activities as a tool for developing social skills in 6- to 12-year-old children who are placed in care. The objective is to give the children the opportunity to practise their social skills, and to offer them experiences that affect the development of social skills through functional, goal-oriented group activities.

The final result of the thesis is a product. It means a guide for child welfare workers and instructors. The guide is intended to serve as a tool for practising social skills, for developing a sense of "we" and for strengthening children's self-esteem. The guide consists of five periods that are aimed at children aged 6 to 12 years and last approximately 50 to 60 minutes. The objective of the activities is to care for the Tree of Good Relations. Each period focuses on a specific topic, and each topic represents a characteristic that makes the tree greener. These characteristics are forgiveness, generosity, honesty, benevolence and the ability to cooperate. The tree acts as a clear visual goal and result for the children.

The study was implemented in the Vuorikumpu department of the Tammirinne Reception Home. The thesis combines both theory and practice. Observation and reflective analysis were used as a means to developing and analysing activities. At the end of each period, were collected feedbacks from the children regarding the methods used. During the final phase of the group activities, was conducted a survey among the instructors. According to the given feedbacks, the guide is useful and essential for work. Through theoretical reasoning, experiment and analysis was confirmed the usefulness of goal-oriented group activities in developing social skills in 6- to 12-year-old children who are placed in care.

The guide is a finished package that serves the intended purposes and is apt to be used with children aged 6 to 12 years. The guide can be used by child welfare workers instructors as well as other people who work with children and youth and are interested in group activities. The guide can be further developed by adding characteristics and related activities. These may include, among others, kindness, trust or caring. The characteristics can also be modified according to the children's age.

Key words: child welfare, social skills in children, self-esteem, social group work, social work with children

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	8
3 SOSIAALISET TAIDOT JA NIIDEN KEHITYS LAPSUUSIÄSSÄ.....	9
3.1 Sosiaaliset taidot.....	9
3.2 Itsetunto	10
3.3 Yhteisöllisyys	11
3.4 Sosiaalisten taitojen kehittyminen 6–12-vuotiailla lapsilla.....	11
3.5 Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset.....	12
3.6 Lapsiryhmätoiminnan malleja.....	14
4 PRODUKTION TOTEUTTAMINEN.....	16
4.1 Produktion tavoitteet	16
4.2 Vuorikumpu toimintaympäristönä.....	16
4.3 Ryhmätoiminnan suunnittelu	18
4.4 Ryhmätoiminta	20
4.4.1 Tuokioiden rakenne	20
4.4.2 Puun vihertyminen.....	21
4.5 Arviointi	25
4.5.1 Ryhmätoiminnan arviointi	25
4.5.2 Produktion arviointi	29
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	30
5.1 Eettisyys ja luotettavuus	30
5.2 Ammatillinen kasvu	31
5.3 Kehittämisideoita.....	33
LÄHTEET.....	35

LIITE 1: Kirje vanhemmille

LIITE 2: Kirje ohjaajille

LIITE 3: Kysely ohjaajille

LIITE 4: Hyvien suhteiden puu -opas

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe on 6–12-vuotiaiden sijoitettujen lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen ryhmätoiminnan avulla. Tavoitteena oli tavoitteellisten toiminnallisten tuokioiden avulla antaa lapsille mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja sekä saada heille kokemuksia, jotka vaikuttavat sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Ryhmätoiminnassa lapset voivat harjoitella sosiaalisia taitoja, käyttää erilaisia vuorovaikutuskeinoja, saada sosiaalisia käyttäytymismalleja ja -normeja sekä saada iloa vuorovaikutuksesta toisiinsa. Opinnäytetyön tuloksena on produktio eli opas lastensuojelussa työskenteleville ohjaajille.

Opinnäytetyön idea syntyi omien harjoittelu- ja työkokemuksiemme kautta havainnoistamme, että monilla sijoitetuilla lapsilla on vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Sijoitettujen lasten elämään voivat kuulua sosiaalisten taitojen kehittymistä vaikeuttavat erityispiirteet, muun muassa negatiivisia sosiaalisia kokemuksia, vääriä sosiaalisia malleja ja vääristynyt ymmärrys sosiaalisen käyttäytymisen normeista. Sijoitetuilla lapsilla voi olla takanaan useita traumaattisia kokemuksia, monia kehitystä vaarantaneita tekijöitä ja puutteita kasvuympäristössään, joiden vaikutukset näkyvät erityisesti emotionaalisina ja sosiaalisina ongelmina sekä käyttäytymishäiriöinä. (Holmber & Hakkarainen 2002, 3; Kalland 2001, 208; Väливаara 2006, 8.) Tarpeettomuuden, haavoittuvuuden ja turvattomuuden tunne johtaa siihen, että lapsi etäännyy toisista ihmisistä ja ristiriitaisuus suhteessa toisiin ihmisiin kasvaa.

Kavereiden merkitys kasvaa lasten elämässä 6–12-vuoden iässä ja lasten kesken muodostuu yhä vakiintuneempia ja syvempiä suhteita. Suhteet vertaisten kanssa, niiden positiivisuus tai negatiivisuus, vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja koulumenestykseen. (Meadows 2010, 170–172, 176; Ladd 2011, 237–239; Littleton 2011, 149.) Puutteelliset sosiaaliset taidot johtavat monenlaisiin ongelmiin, muun muassa syrjäytymiseen sosiaalisissa tilanteissa (Kauppila 2000, 126–135). Positiivisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta on mahdollista korjata 6–12-vuotiaiden lasten kehityksen ongelmia sekä vahvistaa ja kehittää lapsen sosiaalisia suhteita ja itsearvostusta (Bullock, Wong-Lo & Gable 2011 2011, 175; Blum-Kulka & Dvir-Gvirsman 2011, 160).

Koimme, että lastensuojelulaitoksissa on tarpeellista ja tärkeää järjestää tavoitteellista ohjattua ryhmätoimintaa, jossa lapsi voisi harjoitella ja kehittää sosiaalisia taitojaan ja solmia hyviä suhteita toisten lasten kanssa. Halusimme tuoda esille tällaisen toiminnan tarpeellisuutta ja käytännön toimivuutta.

Opinnäytetyömme koostuu kahdesta osiosta. Kirjallisessa raportissa paneuduimme lasten sosiaalisiin taitoihin ja niiden kehittämiseen ja opettamiseen sekä sijoitettujen lasten elämään kuuluviin seikkoihin, jotka voivat vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Perustelimme myös ryhmätoiminnan tarpeellisuutta. Oppaaseen kokosimme toiminnallisia keinoja, jotka antavat ohjaajille toiminta- ja leikkiehdotuksia, joita voi käyttää ryhmätoiminnassa lasten sosiaalisten taitojen kehittämiseksi.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tavoitteena on, että tavoitteellisessa toiminnallisessa ryhmätoiminnassa lapset saavat kokemuksen, joka vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Teoreettisen perustelun, kokeilun ja analyysin kautta todennetaan tavoitteellisen ryhmätoiminnan toimivuutta 6–12-vuotiaiden sijoitettujen lasten sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Tämän pohjalta teimme oppaan, johon koottiin sosiaalisten taitojen kehittämisen toiminnallisia keinoja. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli siis luoda opas, jota lastensuojelussa työskentelevät ohjaajat voivat käyttää lasten sosiaalisten taitojen kehittämiseksi.

Lapsiryhmä tarjoaa rikkaan mahdollisuuden harjoitella olemista toisten kanssa yhteistoiminnan, leikin ja suhteiden kautta. Hyvässä ohjauksessa lasten yhteistoiminta sujuu ja lapset saavat mahdollisuuksia toimia keskenään, kerätä positiivisia kokemuksia keskinäisistä suhteista ja harjoitella sosiaalisia taitoja.

Opinnäytetyön tehtävänä on

- kehittää teorian pohjalta sosiaalisten taitojen kehittämisen tuokioita ja koota opas ohjaajille
- teoreettisesti perustella sosiaalisten taitojen merkitys lasten elämässä
- kuvata sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavia seikkoja, jotka voivat liittyä sijoitettujen lasten elämään
- kuvata 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittymisen ominaisuuksia
- tutkia sosiaalisten taitojen kehittymisen edellytyksiä.

3 SOSIAALISET TAIDOT JA NIIDEN KEHITYS LAPSUUSIÄSSÄ

3.1 Sosiaaliset taidot

Reijo Kaupilan (2000, 11) mukaan sosiaaliset taidot liittyvät ihmisen sosiaalistumiseen. Sosiaalistuminen on prosessi, jossa henkilö omaksuu sosiokulttuurisen kokemuksen, joka sisältää työkykyjä, tietoja, normeja, sääntöjä, arvoja ja tapoja, joiden avulla hän voi elää ja toimia tietyssä yhteiskunnassa. Sosiaalistumisen prosessissa lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät. Sosiaalisen kehityksen seurauksena lapsi omaksuu erilaisia käyttäytymisen malleja sekä alkaa ymmärtää ihmisten suhteita ja suhtautumista toisiin. (Danilina & Stenina 2004, 11; Harris 2000, 209; Aalsvoort 2011, 143.)

Sosiaalisesti taitava käyttäytyminen on tehokasta ja tilanteeseen sopivaa sanallista tai sanaton-ta toimintaa, joka johtaa myönteisiin sosiaalisiin seuraamuksiin, kuten kontaktien solmimiseen, leikkiin pääsemiseen tai halutun toiminnan jatkumiseen tai laajemmin ottaen sellaisiin myönteisiin seuraamuksiin sosiaalisissa suhteissa kuin hyväksytyksi tulemiseen tai ystävyys-suhteiden syntymiseen. Sosiaalisesti taitavalla lapsella on laaja varasto vaihtoehtoja sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi ja konfliktien hallitsemiseksi. (Salmivalli 2000, 74–80; Keltikangas-Järvinen 2010, 20–22; Aalsvoort 2011, 143.)

Sosiaalista taitoa on myös empatia ja sosiaalinen havaitseminen eli taito havaita toisten ihmisten sosiaalinen tilanne ja asema sekä kyky toimia erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa (Kaupila 2000, 22–24). Sosiaalisiin taitoihin kuuluu myös itsekontrolli ja ristiriitojen välttäminen. (Kalliopuska 1995, 4).

Sosiaalinen kehitys tapahtuu lapsen ja hänen ympäröivän ympäristön vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen kehitys alkaa lapsen syntymästä asti ja siihen vaikuttavat hänen varhainen vuorovaikutuksensa vanhempien kanssa. Vauvan sosiaalistumisen keinona on vanhempien matkiminen. Vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa lapsi omaksuu verbaalisia ja nonverbaalisia vuorovaikutuksen keinoja. Tämä ei kuitenkaan riitä, että omaksuu tietyn yhteiskunnan kelvollisen sosiaalisen käyttäytymisen sääntöjä. Lapsi tarvitsee rinnalleen vertaisia. (Harris 2000, 204, 209–210; Salmivalli 2000, 166; Aalsvoort 2011, 143–145; Bullock ym. 2011, 174.) Lapsiryhmä, toisten kanssa toimeen tuleminen, leikkiminen, jakaminen ja kilpailu sekä konfliktit

ja erimielisyyksien selvittely ovat merkittäviä lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Ryhmässä, muiden samanlaisia asioita kokeneiden lasten kanssa, lapsen käsitys itsestään, toisistaan ja sosiaalisesta maailmasta laajenee ja syvenee koko ajan. (Salmivalli 2000, 17, 162, 165; Numminen 2005, 184; Keltikangas-Järvinen 2010, 167, 177; Holmber & Hakkarainen 2002, 5; Kauppila 2000, 126–130; Bullock ym. 2011, 175.)

Sosiaalisten taitojen puuttumisen syynä voi olla sosiaalisen käyttäytymisen mallien ja sosiaalisten taitojen opettamisen puute, lapsen psykologinen ongelma, ympäristön stressitekijä tai sosiaalisessa ympäristössä tapahtunut muutos. Puutteelliset sosiaaliset taidot johtavat monenlaisiin ongelmiin, muun muassa syrjäytymiseen sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisten taitojen oppiminen vaatii niiden harjoittelua ja opettelua. (Kauppila 2000, 126–135.)

3.2 Itsetunto

Sosiaalisten taitojen puuttuminen voi olla yhteydessä huonoon itsetuntoon ja itseluottamukseen (Kauppila 2000, 129). Itsetunto kertoo, tiedostaako ihminen itsensä, tuntee omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja hyväksyykö niitä osana itseään sekä arvostaako hän itseään. (Aho & Laine 2004, 20).

Lapsen itsetunto on yhteydessä häntä ympäröiviin ihmisiin ja ryhmiin. Lapsen itsetunnon kehittymisen kannalta on ratkaisevaa, minkälainen kuva omasta arvokkuudesta hänelle muodostuu ystäväpiirissä, luokassa, koulussa, harrastusryhmissä, perheessä, suvussa ja laajemminkin yhteiskunnassa. Itsetunnon vahvistaminen on pitkä prosessi, ja aikuisista usein riippuu, mihin suuntaan lapsia ohjaamme ja kokeeko hän olevansa hyväksytty ja arvostettu juuri sellaisena kuin on. (Toivakka & Maasola 2011, 17–18.)

Itsetuntoa on mahdollista kehittää tietoisien työskentelyn kautta. Oppimalla ymmärtämään paremmin itseään omine vahvuuksineen ja heikkouksineen, oppii ymmärtämään myös toisia ja toimimaan heidän kanssaan paremmin yhdessä. Samalla oma itsetuntemus ja kyky selviytyä elämän eteen tuomista vaikeistakin asioista vahvistuvat. (Toivakka & Maasola 2011, 11, 19.)

Itsetuntemusta opitaan parhaiten ryhmässä yhteisten kokemusten ja elämyksien kautta. On erittäin tärkeä saada ryhmä toimimaan niin, että jokainen kokee olevansa hyväksyty ja arvostettu. Ryhmässä saadut positiiviset kokemukset vahvistavat itsetuntoa. Negatiiviset palautteet, hyväksymättömyys, torjunta tai huomiotta jättäminen heikentävät lapsen itsearvostusta. Jatkuvan toverisuhteiden luomisen epäonnistumisen seurauksena lapsi jää toiminnan ulkopuolelle ja hänen sosiaaliset taidot eivät pääse kehittymään. (Toivakka & Maasola 2011, 11, 25, 29, 251; Laine & Talo 2002, 150; Meadows 2010, 177.)

3.3 Yhteisöllisyys

Ryhmään kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen ja osallistumisen kautta lapsi pystyy lisäämään itsetuntemustaan ja sosiaalisten taitojen harjoittamisen mahdollisuudet vahvistuvat (Salmi-nen 1997, 89; Ikonen 2006, 149). Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan kokemukseen perustuvaa tunnetta yhteisöön kuulumisesta sekä yhteisön merkitystä yksilölle ja hänen tarpeidensa toteutumiselle. Yhteisöllisyys tulee esiin ryhmän jäsenten välisessä yhteydessä, keskinäisessä kiin-tymyksessä sekä toisista välittämisessä ja auttamisessa. Yhteisöllisyyden tunteen saavuttami-nen liittyy me-tunteeseen, jolla tarkoitetaan lasten keskinäistä solidaarisuutta ja ryhmän iden-titeetin omaksumista. Yhteenkuuluvuuden tunne toimii positiivisena sosiaalisena siteenä ryh-mään osallistuvien välillä, mikä sitoo lapsia yhteiseen toimintaan ja motivoi yhteistyöhön, mikä puolestaan vahvistaa ryhmään kuulumisen tunnetta. (Ikonen 2006, 149, 156–158; Koi-vula 2010, 25, 115, 146.)

Yhteisön muodostuminen tapahtuu vähitellen yhteisön jäsenten yhteisen, jaetun historian, yhdessä vietetyn ajan sekä samankaltaisten kokemusten kautta. Lapset rakentavat yhteen-kuuluvuuttaan yhteistoiminnan kautta, muun muassa leikkimällä ja pelaamalla, fyysisellä ja verbaalisella hulluttelulla, keskinäistä ystävyyttä ilmaisemalla sekä samanlaisuutta ja yhteisiä kokemuksia korostamalla. (Koivula 2010, 25–29; Ikonen 2006, 149, 158.)

3.4 Sosiaalisten taitojen kehittyminen 6–12-vuotiailla lapsilla

Lapsen aiempi minäkeskeisyys vähenee 6–12-vuotiaana ja lapsi kykenee ottamaan toiset huomioon (Jarasto & Sinervo 1998, 28–39). Toisaalta koulumaailmassa edellytykset ja vaati-

mukset lasten sosiaalisille taidoille kasvavat (Korkiakangas 2008, 198). Siirtyessä päivähoitosta kouluun lapsi joutuu uuteen ympäristöön ja tutustuu uusiin ihmisiin, opettajaan ja luokkalaisiin. Tässä iässä kaverien merkitys lapsen elämässä kasvaa ja lasten kesken muodostuu yhä vakituisempia ja syvempiä suhteita. Lapsi tutustuu erilaisiin kommunikointitapoihin ja törmää ongelmiin yrittäessä ratkaista ristiriitoja. Vuorovaikutuksesta toisten lasten kanssa tulee sosiaalisten suhteiden koulutus. Suhteet vertaisten kanssa, niiden positiivisuus tai negatiivisuus, vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen, sopeutumiseen kouluun, motivaatioon opiskeluun ja koulumenestykseen. (Meadows 2010, 170–172, 176; Ladd 2011, 237–239; Littleton 2011, 149.)

Tämä ikä on merkityksellinen myös lapsen itsetunnon kehittymisen kannalta. Silloin lapselle muodostuu pitkäänkin vaikuttava käsitys itsestään: siitä, millainen olen ja mitä kykyjä minulla on. (Toivakka & Maasola 2011, 16.) 6–12-vuoden iässä positiivisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta on mahdollista korjata sosiaalisen kehityksen ongelmia sekä vahvistaa ja kehittää lapsen sosiaalisia suhteita ja itsearvostusta (Bullock ym. 2011, 175; Blum-Kulka & Dvir-Gvirsman 2011, 160).

3.5 Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset

Lasten sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsi otetaan huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Huostaanotto ja sijoitus ovat lasta suojaavia toimenpiteitä. Sijoituspaikassa lapselle annetaan hyvää huolenpitoa ja lapsen turvallisuudesta huolehditaan. Sijoituspaikassa lapsen selviytymiselle luodaan välttämätön perusta antaen tilaa ja aikaa rakentaa uusia ihmissuhteita, saada tuntee huolehtimista ja välittämistä. Huostaanotto ja sijoitus eivät usein yksinään riitä. Jotta sijoitus olisi mahdollisimman onnistunut kokemus lapselle, hän tarvitsee mahdollisuuden käsitellä kokemuksiaan, antaa kokemuksille ja tunteille kielen sanallisessa muodossa sekä saada

psykososiaalista tukea kasvulleen. Lapsi tarvitsee erityistä apua tunteiden ja sosiaalisten taitojen oppimisessa sekä itsetunnon vahvistamisessa. Kun lapsen itsetunto vahvistuu, hän uskalttaa ottaa vastaan haasteita, oppia uutta ja olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Holmber & Hakkarainen 2002, 4–5.)

Lapsen huostaanotto, eroaminen vanhemmista ja mahdollisista sisaruksista, on voimakkaita tunteita herättävä prosessi. Sijoitetuilla lapsilla voi olla takanaan useita traumaattisia kokemuksia, monia kehitystä vaarantaneita tekijöitä ja puutteita kasvuympäristössään. Sijoitetuilla lapsilla on usein myös niin sanottu kiintymyssuhdetrauma. Kiintymyssuhdetrauma ja muut traumaattiset kokemukset vaikuttavat kielteisesti lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Traumaattisten kokemusten vaikutukset näkyvät erityisesti emotionaalisina ja sosiaalisina ongelmoina sekä käyttäytymishäiriöinä. Lapsen suhteita toisiin ihmisiin voi vääristää epäluottamus ja aggressio, sekä kyvyttömyys rakentaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. (Holmber & Hakkarainen 2002, 3; Kalland 2001, 208; Väliavaara 2006, 8; Meadows, 174; Bullock ym. 2011, 174.)

Traumatisoiva tapahtuma häiritsee lapsen normaalia elämää ja aiheuttaa reaktion, jonka seurauksena on joko fyysinen ja/tai psyykinen vaurio. Traumaattisessa tilanteessa tavanomaiset selviytymiskeinot eivät riitä ja lapsi joutuu kehittämään mekanismeja, jotka auttavat suojelemaan psyykettä. Nämä opitut selviytymistavat kuitenkin ajan kuluessa vahingoittavat normaalia emotionaalista ja sosiaalista kehitystä. (Holmber & Hakkarainen 2002, 3.)

Varsinkin varhaislapsuudessa vahingoittavat olosuhteet vaikuttavat negatiivisesti aivojen normaaliin kehitykseen. Herkemmin vaurioituvia ovat ajatteluun ja tunne-elämään yhteydessä olevat aivojen osat. Traumaattisen kokemuksen kokeneella lapselta puuttuvat ilo, huolettomuus ja normaalia kasvua tukevat leikit. Pelon ja laiminlyötyjen tarpeiden keskellä monet lapset eivät selviydy kehitystehtävissä. Jos tunne-elämän ja ajattelun kehitys on viivästynyt, ei lapsella myöskään ole samanlaista kykyä vaikeiden tunteiden ja kokemusten käsittelyyn kuin muilla samanikäisillä lapsilla. Häpeä, syyllisyys, ahdistus ja pelko ovat tuttuja tunteita lapsille, mutta lapsi ei osaa tunnistaa niitä itsessään ja ilmaista ulospäin. Nämä tunteet tuntuvat epämääräisenä pahana olona ja levottomuutena. Toiset lapset vetäytyvät ja kärsivät hiljaa, toiset ilmaisevat voimakkaasti pahaa oloaan ulospäin. Jotkut lapset oppivat naamioimaan tunteitaan, koska ympäristö ei salli vapaata tunneilmaisua. Toisaalta osa lapsista ilmaisee kaikenlaisia tunteita hallitsemattomilla vihanpurkauksilla. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, että lapsella usein on huono itsetunto, kielteinen minäkäsitys lapsi ei usko omiin kykyihinsä eikä us-

kalla ottaa vastaan haasteita ja oppia uutta. (Holmber & Hakkarainen 2002, 3–4; Haapasalo & Repo 1998, 5–6.)

Pasasen (2001, 26) tutkimuksessa on mainittu, että sijoitetuilla lapsilla on paljon kontakti- ja kontrollihäiriöitä. Lapset tarvitsevat myönteisiä ihmissuhteita, että saada sosiaalisen käyttäytymisen malleja sekä hyväksyä ja sisäistää normeja. (Meadows, 175, 263.) Lapsi on muuttuva ja kehittyvä. Lapsen aivoilla on mahdollisuus kompensoida traumaattisten kokemusten vaikutuksia, jos lapsen tilanteeseen puututaan varhain. Tuen avulla voidaan kehittää tunteiden ilmaisua, auttaa lasta kehittämään parempia selviytymiskeinoja, kehittämään sosiaalisia ja emotionaalaisia taitoja sekä rakentamaan itselleen identiteetin ja paremman itsetunnon. (Holmber & Hakkarainen 2002, 4.)

3.6 Lapsiryhmätoiminnan malleja

Lasten vertaisryhmätoiminta on yleistynyt Suomessa vuodesta 2000 ja toiminnasta saadut kokemukset ovat olleet erinomaisia (Väliavaara 2006, 8). Käsitlemme meidän tavoitteidemme kannalta merkittäviä lapsiryhmätoiminnan malleja, joita käytimme valmistaessamme lapsiryhmätoimintaa.

Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli - ohjaajan käsikirja oli kehitelty uusien työskentelytapojen kehittämisen tarpeesta lastensuojelutyössä. Vastaavat vertaisryhmämallit ovat tuottaneet Ruotsissa ja Kanadassa hyviä kokemuksia. Bäck-Kiianmaan (2003, 7) mukaan sijoitetuilla lapsilla on takanaan traumaattisia kokemuksia. Hän korostaa myös lasten vanhempien kanssa samanaikaisen työskentelyn tärkeyttä, jotta voisi saada aikaan kokonaisuuden, joka auttaa lasta eteenpäin. Sen takia kirjassa toimenpiteet on kohdistettu koko perheen tukemiseen. Vertaisryhmämallin menestys on tuonut esiin tarvetta kehittää ja laajentaa vastaavia menetelmiä lastensuojelutyössä. (Väliavaara 2006.)

Yhdysvaltainen psykoterapeutti Linda Kavelin Popov (2010) on kehittänyt kokonaisvaltaisen The Virtues Projekt -ohjelman. Se on toimintamalli, jonka tarkoitus on vahvistaa lasten hyvää käytöstä, kärsivällisyyttä, kunnioitusta sekä itsehillintä- ja suvaitsevuustaitoa. The Virtues Proect -toimintamallia käytetään onnistuneesti kouluissa ympäri maailman, mm. Suomessa Porvoon Peipon koulussa. Kirjassa esitetyt keinot ja harjoitukset ovat käyttökelpoisia lapsi-

ryhmässä esikoulusta lukioon yhteishengen luomiseksi ryhmässä ja lasten hyvän käytöksen vahvistamiseksi. (Popov 2010.)

Sari Toivakan ja Miina Maasolan (2011) mukaan vuorovaikutus- ja itsetuntemustaidot ovat ihmisen arvokkain pääoma, jonka oppimista ja ohjaamista kannattaa kehittää. Heidän kirjansa *Itsetunto kohdalleen!* antaa työkaluja eri-ikäisten itsetuntemus- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseksi, muun muassa tunteiden säätelyyn sekä viestintätaitojen harjoitteluun.

Kasvatustieteiden maisteri, luokanopettaja ja draamapedagogi Eija Leskinen on kirjoittanut kirjan *Ryhmä toimimaan*. Kirjaan on koottu eri-ikäisille, vauvasta aikuiseen, tarkoitettuja ryhmäharjoituksia. Kirja antaa toiminnallisia ideoita ryhmätoiminnasta, ryhmän hyvän hengen luomisesta ja yhteistyön tukemisesta. Kirjasta voi saada vinkkejä muun muassa tutustumiseen, ryhmäytymiseen, oppimiseen, yhteistyöhön sekä palautteen antamiseen. (Leskinen 2009.)

Katajan, Jaakkolan ja Liikkosen (2011) kirja *Ryhmä liikkeelle!* tarjoaa yli 150 toiminnallista ideaa varhaiskasvatuksesta aikuisten ryhmäohjaamiseen. Kirjan lähtökohta on motivoiva ryhmätoiminta, jossa ryhmän jäsenet auttavat toisiaan, kannustavat, kuuntelevat ja hyväksyvät erilaisuutta. Kirjaan on koottu ryhmätoiminnan aloittamis- ja lopettamisharjoituksia sekä luovuus-, keskittymis- ja draamatoiminnallisia harjoituksia, jotka on suunnattu ryhmätyöskentelyyn, yhteishengen ja vuorovaikutuksen edistämiseen.

4 PRODUKTION TOTEUTTAMINEN

4.1 Produktion tavoitteet

Opinnäytetyömme aiheena on sijoitettujen 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen ryhmätoiminnan avulla. Kaupplan (2000, 129) mukaan sosiaalisten taitojen puute voi olla yhteydessä huonoon itsetuntoon ja itseluottamukseen. Ryhmään kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen ja osallistumisen kautta lapsi pystyy lisäämään itsetuntemustaan ja sosiaalisten taitojen harjoittamisen mahdollisuudet vahvistuvat. Yhteenkuuluvuuden tunne toimii positiivisena sosiaalisena siteenä ryhmään osallistuvien välillä, mikä sitoo lapsia yhteiseen toimintaan ja motivoi yhteistyöhön, mikä puolestaan vahvistaa ryhmään kuulumisen tunnetta. (Salminen 1997, 89; Ikonen 2006, 149, 156–158; Koivula 2010, 25, 115, 146.)

Oppaan toiminnan tavoitteena on 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen harjoittelu, metunteen kehittäminen ja lasten itsetunnon vahvistaminen. Opas sisältää viisi tuokiota, jotka ovat tarkoitettu 6–12-vuotiaille lapsille ja kestävät jokainen noin 50–60 minuuttia. Toiminnan lopputuloksena on vihertyvä hyvien suhteiden puu. Hyvien suhteiden puu sisältää viisi ominaisuutta, joiden avulla tuokit etenevät. Jokaisen ominaisuuden harjoittamisen kautta lasten mahdollisuudet rakentaa positiivisia sosiaalisia suhteita vahvistuvat. Ominaisuudet ovat anteeksiantavaisuus, anteliaisuus, rehellisyys, hyväntahtoisuus ja yhteistyökyky. Jokaisen tuokion lopussa lapset saavat tehtäväksi hoitaa puuta harjoittelemalla tuokion aiheeseen liittyvää ominaisuutta myös tuokioiden välissä. Puun tarkoituksena on olla lapsille selkeänä visuaalisena tavoitteena ja lopputuloksena.

4.2 Vuorikumpu toimintaympäristönä

Kun meidän aiheemme muodostui selkeäksi kuvaksi, ryhdyimme selvittämään yhteistyökumppania. Meistä toisella oli harjoittelu- ja työkokemusta Tammirinteen vastaanottokodin Vuorikummun osastolla. Hänen havaintojensa mukaan Vuorikummissa pyritään kehittämään lasten keskeistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, joten päädyimme kysymään yhteistyömahdollisuutta sieltä.

Otimme yhteyttä Vuorikummun vastaavaan ohjaajaan ja kysyimme, olisiko osastolla kiinnostusta yhteistyöhön ja olisiko mahdollisuutta toteuttaa ryhmätoimintaa Vuorikummussa. Saatuamme myönteisen vastauksen, haimme tutkimusluvan Vantaan kaupungin perhepalvelujen johtajalta.

Tammirinteen vastaanottokoti ottaa vastaan alle 12-vuotiaita lastensuojelulain mukaisesti sijoitettuja lapsia. Tammirinteessä moniammatillinen työryhmä tekee lapsen hoidon ja tarpeiden arviointia tiiviissä yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Tammirinteessä on kolme vastaanotto-osastoa: vauvala, alle kouluikäisten ja kouluikäisten lasten vastaanotto-osasto, perheiden arviointi- ja tukiyksikkö Tammenterho sekä kuntouttavan hoidon osasto Vuorikumpu. (Vantaan kaupunki i.a.; Tammirinteen vastaanottokoti i.a., 3.)

Vastaanotto-osastoilla selvitetään ja arvioidaan lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen sekä hänen perheensä elämäntilannetta. Sijoituksen aikana tehdään lapsen edun mukainen ja perhettä tukeva arvio ja lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmasta sekä perheen kuntoutussuunnitelma. Sijoituksen aikana ratkaistaan palaako lapsi kotiin vai sijoitetaanko hänet lyhyt- tai pitkäaikaisesti kodin ulkopuolelle. Vastaanottokoti vastaa sijoituksen aikana lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta ja tarvittaessa huolehtii erityishoidon ja kuntoutuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012.)

Vuorikumpu tarjoaa kodinomaista kuntouttavaa hoitoa, jonka ensisijaisena tarkoituksena on lapsen palaaminen kotiin. Hoitoprosessin aikana selvitetään, pääseekö lapsi kotiin ja jos koti ei pysty turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä, lapselle etsitään jatkosijoituspaikka, joka vastaa parhaiten hänen tarpeisiinsa. Ensisijaisesti lapsen sijaishuolto on järjestettävä perhehoidossa. Tavoitteena on valmistella suunnitelmallinen ja lapsen tarpeen mukainen sijoitus. (Tammirinteen vastaanottokoti i.a., 3; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Kuntouttavan hoidon aikana tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa, ja sen tavoitteena on tukea perhettä jatkamaan itsenäisesti tai tuetusti oman lapsensa kasvattamista niin, että lapsen kasvu ja kehitys pysyvät turvattuina (Tammirinteen vastaanottokoti i.a., 3). Yhteistyötä tehdään lapsen, vanhempien, perheen verkostojen ja viranomaisverkoston kanssa. Yhteistyössä arvioidaan vanhempien hoito- ja kasvatuskykyä ja vanhempien voimavaroja turvata lapsen turvallista kasvua. Sijoituksen aikana käydään vanhempien kanssa keskustelua

siitä, miten perheen ongelmat vaikuttavat lapseen ja hänen kehitykseensä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2012.)

Vuorikumpu on kuusipaikkainen osasto. Osaston lapset ovat pääsääntöisesti kouluikäisiä (6–12-vuotiaita). Hoito kestää tapauskohtaisesti noin 1–2 vuotta. Lapset tulevat osastolle Tamminrinteen vastaanottokodin vastaanotto-osastojen kautta tai valmisteltuina huostaanottoina kotia. (Tammirinteen vastaanottokoti i.a., 3.)

Vuorikummussa työskentelee seitsemän ohjaajaa, vastaava ohjaaja ja emäntä. Osastolla on myös käytössä psykologi ja toimintaterapeutti sekä perhetyöntekijöitä, joiden vastaanotot sijaitsevat Tamminrinteen vastaanottokodin puolella. (Tammirinteen vastaanottokoti i.a., 4.)

4.3 Ryhmätoiminnan suunnittelu

Salmivallin (2005, 183) mukaan sosiaalisten taitojen opettaminen on monivaiheinen prosessi, jonka aikana taidosta keskustellaan yhdessä lapsen kanssa, tunnistetaan oikeita ja vääriä tapoja ja taidon toteuttamisessa, harjoitellaan taitoa erilaisten harjoitusten kautta ja vahvistetaan taitoa lapsen luonnollisessa ympäristössä.

Ryhmätoimintaamme varten olemme kehittäneet hyvien suhteiden puun. Lasten tehtävänä oli hoitaa puuta ja auttaa puuta vihertymään. Tuokiot etenivät aiheittain. Jokainen aihe edustaa ominaisuutta, jonka avulla puu alkoi vihertyä. Aiheet ovat anteeksiantavuus, anteliaisuus, rehellisyys, hyvántahtoisuus ja yhteistyökyky. Jokaisen tuokion lopussa lapset saivat tehtäväksi hoitaa puuta harjoittelemalla tuokion aiheeseen liittyvää ominaisuutta myös tuokioiden välissä. Puun tarkoituksena oli olla lapsille selkeänä visuaalisena tavoitteena ja lopputuloksena. Puu sisälsi viisi ominaisuutta, jonka avulla lapsen sosiaaliset suhteet kehittyvät ja sosiaalisten käyttäytymisen normit vahvistuvat.

Opas koostuu viidestä tuokiosta. Tämä oli meidän näkökulmastamme riittävä määrä, jotta tavoite auttaa puuta vihertymään olisi lasten näkökulmasta realistinen ja saavutettava. Vihertyvä puu edusti ryhmätoiminnan tuotosta ja valmista kokonaisuutta. Vihertyvän puun kautta lapset saivat tyydytystä omasta työstään ja samalla voivat nähdä yhteistoiminnan tuloksen. Suunnitellessamme tuokioiden sisältöä pyrimme toiminnan vaihtelevuuteen niin, että aktiivi-

set harjoitukset vuorottelevat rauhallisen toiminnan kanssa. Silla tavalla lapset pystyvät paremmin keskittymään harjoitusten tekemiseen ja osallistumaan toimintaan täysipainoisesti.

Lapsen sosiaalisia taitoja voi kehittää lapsiryhmässä erilaisin toimintamenetelmin, mm. leikkien, liikunnan, musiikin, kirjoittamisen, roolipelien, sosiaalidraaman ja kuvailun avulla. Lapsen kanssa tulee harjoitella sosiaalista käyttäytymistä ja vaihtoehtoisten toimintastrategioiden käyttämistä keskustelemisen, selvittämisen ja malliopettamisen avulla. Lapsille tulee myös opettaa aggressiivisuuden hallintaa, itsehallinta- ja itsekontrolli- ja yhteistyötaitoja sekä toimintansa seurauksien ennakoimista. (Salmivalli 2000, 67, 182–188; Keltikangas-Järvinen 2010, 173; Kauppila 2000, 146; Kalliopuska 1995, 4; Jarasto & Sinervo 1998, 191–192.)

Meidän tuokiomme sisälsivät erilaisia toimintamenetelmiä, joiden avulla käsitelimme aihetta ja vahvistimme opittua. Tuokioiden rakenne toistui samanlaisena kerrasta toiseen, jotta lapset voisivat ennakoida toiminnan tapahtumien kulkua. Tuokioiden alun tarkoituksena oli ryhmäytyminen, positiivisen ja avoimen ilmapiirin luominen ja itsetunnon vahvistaminen. Tuokion alussa oli rituaali, jonka kautta jokainen lapsi tulee huomatuksi sekä kokeilee itseään ryhmän osana. Tuokiot sisälsivät aiheeseen kuuluvia aktiivisia ja interaktiivisia opettelemisen keinoja, muun muassa leikit ja ohjatut keskustelut, joiden avulla ryhmän jäsenten väliset kontaktit ja yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä kehittyvät. Jokainen tuokio sisälsi tavoitteidemme mukaisia sosiaalisten taitojen harjoitteluun, lasten itsetunnon vahvistamiseen ja me-tunteen kehittämiseen suunnattuja toimintoja. Tuokioiden lopussa oli lopetus, jolloin käsitelimme, mitä tuokion aikana oli tapahtunut ja ohjasimme lapsia hoitamaan puuta jatkossakin.

Valmistaessamme tuokioita pidimme koko ajan mielessämme tavoitteet. Pyrimme siihen, että jokainen tuokio sekä ryhmätoiminta kokonaisuudessaan vastasivat asetettuihin tavoitteisiin. Valitsemamme toiminnan tuli myös vastata 6–12-vuotiaiden lasten kehitystasoa ja edistää tavoitteidemme saavuttamista.

Kun tuokiot olivat valmiina, sovimme Vuorikummun vastaavan ohjaajan kanssa tuokioiden pitämisestä ja aikataulusta. Ennen ryhmätoiminnan aloittamista lähetimme lasten vanhemmille (Liite 1) ja Vuorikummun ohjaajille (Liite 2) infokirjeen tuokioiden aikataulusta ja tavoitteista. Sovimme järjestävämme tuokiota kerran viikossa Vuorikummun osastolla tammi - maaliskuussa vuonna 2013.

4.4 Ryhmätoiminta

4.4.1 Tuokioiden rakenne

Ryhmätoimintamme sisälsi viisi tuokiota, jotka kestivät suunnitelman mukaan 50–60 minuuttia. Toimintaan osallistui neljä 6–10-vuotiasta lasta. Kahteen viimeiseen tapaamiseen osallistui kaksi lasta aikataulun sopimattomuuden vuoksi.

Tuokioiden tavoitteena oli sosiaalisten taitojen harjoittelu, me-tunteen kehittäminen ja lasten itsetunnon vahvistaminen. Jokainen tuokio sisälsi tavoitteiden mukaisia harjoituksia ja leikkejä.

Toimintaamme varten valmistimme isolle paperille piirretyn puun (Kuva 1). Lasten tehtävänä oli hoitaa puuta ja auttaa sitä vihertymään. Puu sisälsi viisi ominaisuutta, joiden avulla tuokiot etenivät. Vihertävä puu oli lopputavoite, johon lapset pyrkivät rakentaen hyviä suhteita keskenään ja harjoitellen ominaisuuksia, joiden avulla puu alkoi vihertyä.

KUVA 1. Hyvien suhteiden puu

Tuokioiden rakenne toistui samanlaisena kerrasta toiseen, jotta lapset pystyivät ennakoimaan toiminnan tapahtumien kulkua. Tuokiot sisälsivät erilaisia toimintamenetelmiä, joiden avulla käsitelimme aihetta ja vahvistimme opittua. Keskustelimme jokaisesta tuokion aiheesta lasten kanssa. Kysyimme, mitä heidän mielestään kyseinen ominaisuus tarkoittaa. Jokaisella lapsella oli mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä, jonka jälkeen pohdimme yhdessä, mitä varten ky-

seistä ominaisuutta tarvitaan, minkälainen elämä olisi ilman sitä ominaisuutta ja miksi sen harjoittelu on tärkeää. Myös kysyimme, mikä värinen ominaisuus voisi olla. Lapset värittivät ominaisuus-sanankirjaimia, muodostivat niistä sanan ja liimasivat sen puuhun.

Jokaisen tuokion alussa juttelimme yhdessä, mitä teimme edellisessä tapaamisessa ja mikä oli meidän aiheemme. Kysyimme, kuka lapsista on tehnyt asioita, joilla hoidetaan hyvien suhteiden puuta. Tämä auttoi vahvistamaan opittua. Tuokioiden lopussa käsitelimme, mitä tuokion aikana on tapahtunut. Tämä mahdollisti opitun kertaamisen ja orientoi lapsia tehtävään hoitaa puuta jatkossakin. Jokaisen ryhmäkerran lopussa jokaisella lapsella oli mahdollisuus antaa palautetta ryhmätapaamisesta käytetyistä menetelmistä tähtimerkkien avulla.

4.4.2 Puun vihertyminen

Ensimmäisen tuokion aiheena oli anteeksiantavuus (Kuva 2). Ensimmäinen tapaaminen on erittäin tärkeä osallistujien motivaation lisäämisen kannalta. Ensikohtaamisella ryhmän jäsenillä muodostuu ensivaikutelma toisista sekä koko ryhmän toiminnasta. (Toivakka & Maasola 2011, 52.) Tuokion alussa kävimme esittelykierroksen. Sitten esittäydyimme lapsille ja kerroimme ryhmän aikataulusta ja tavoitteista, miksi ryhmässä ollaan ja mitä tehdään. Sen jälkeen esittelimme hyvien suhteiden puuta ja kerroimme, että ryhmän tehtävänä on auttaa puuta vihertymään. Keskustelimme lasten kanssa siitä, millä tavalla voimme hoitaa hyvien suhteiden puuta ja mitä hyvät suhteet tarkoittavat.

KUVA 2. Hyvien suhteiden puu. Anteeksiantavuus

Lapset pitivät siitä, että puulla on nimi ja keskustelivat mielellään hyvistä suhteista sekä siitä, miten he voisivat hoitaa puuta ja auttaa sitä vihertymään. Lapset olivat innostuneita hyvien suhteiden puun hoitamisesta ja esittelivät erilaisia puuhun ja lehtien kiinnittämiseen liittyviä kysymyksiä. Mielestämme ryhmätyön aloittamisella onnistuimme luomaan positiivista ilma-
piiriä ryhmässämme sekä asettamaan selkeästi päämäärän, josta tuli meidän ryhmätoimin-
tamme tavoite ja loppupiste.

Ryhmä sääntöjen yhteiseen luomiseen tulee kiinnittää runsaasti huomiota, koska ne toimivat kivijalkana ryhmän sosiaaliselle kanssakäymiselle (Toivakka & Maasola 2011, 48). Laadimme lasten kanssa ryhmän yhteisiä sääntöjä. Keskustelimme lasten kanssa, miksi säännöt ovat olemassa ja mitä varten säännöt tarvitaan. Esimerkkinä käytimme liikennesääntöjä. Pohdimme lasten kanssa, mihin voi johtaa sääntöjen puuttuminen ja noudattamatta jättäminen. Sen jälkeen mietimme, millaiset säännöt tarvitaan meidän ryhmässämme. Olimme yllättyneet, miten paljon sääntöjä lapset ehdottivat ryhmällemme. Laadimme ryhmän jäsenten mielestä tärkeät säännöt fläppipaperille ja jokainen ryhmän jäsen allekirjoitti sovitut säännöt sitoutuen noudattamaan niitä. Säännöt asetettiin kaikkien nähtäville, jossa ne olivat jokaisen tapaamisen aikana.

Toisen tuokion aiheena oli anteliaisuus (Kuva 3). Lapsille oli vaikea ymmärtää, mitä anteliaisuus tarkoittaa. Keskustelimme aika pitkään siitä, että anteliaisuus on antamista ja jakamista. Voimme antaa tavaroiden lisäksi myös halia, aikaa ja ystävyyttä. Lapset pohtivat, miten vaikeaa voi olla antaminen ja jakaminen ja toisaalta miten hyvältä tuntuu, kun joku antaa omastaan.

KUVA 3. Hyvien suhteiden puu. Anteliaisuus

Kolmannessa tapaamisessa, jonka aiheena oli rehellisyys (Kuva 4), huomasimme, että lapset tottuivat jo tuokioiden rakenteeseen, ja ennakoivat sen kulkua. He kertoivat innostuneina, miten hoitivat puuta viikon aikana ja liimasivat lisää lehtiä puuhun huomaten, että se vihertyy yhä enemmän.

KUVA 4. Hyvien suhteiden puu. Rehellisyys

Neljännän tuokion aiheena oli hyväntahtoisuus (Kuva 5). Tuokio meni sujuvasti ja lapset osallistuivat mielellään toimintaan ja muun muassa kertoivat, mitä tekivät viikon aikana hoidakseen puuta ja liimasivat lisää lehtiä puuhun sekä pohtivat, mitä hyväntahtoisuus tarkoittaa.

KUVA 5. Hyvien suhteiden puu. Hyväntahtoisuus

Viimeisen tuokion aiheena oli yhteistyökyky (Kuva 6). Lapset olivat innostuneina viimeisestä tapaamisesta ja odottivat hetkeä, kun he voivat viimeistellä puuta. Lapset mielellään kertoivat, miten hoitivat puuta viikon aikana ja liimasivat lehtiä puuhun. Kaikkiin tuokion toimintaan lapset osallistuivat innokkaina. Lopuksi jaoimme ryhmän toimintaan osallistuneille kunniakirjat. Pohdimme yhdessä, mikä oli meidän toimintaamme yhteistavoitteena, jonka jälkeen lapset saivat mahdollisuuden viimeistellä hyvien suhteiden puuta, mitä he mielellään tekivätkin.

KUVA 6. Hyvien suhteiden puu. Yhteistyökyky

4.5 Arviointi

4.5.1 Ryhmätoiminnan arviointi

Järjestäessämme ryhmätoimintaa teimme jokaisella ryhmäkerralla tavoitteisiin pohjautuvia havaintoja, jotka kirjasimme päiväkirjaan. Jokaisen tuokion lopussa keräsimme lasten palautteita käytetyistä menetelmistä. Myös jokaisen tuokion jälkeen keskustelimme toiminnan etenemisestä sekä pohdimme ja analysoimme onnistumisia ja kehittämistä vaativia kohteita.

Toivakan & Maasolan (2011, 48–49) mukaan yhteinen tuotos ja osallistuminen yhteisen tavoitteen saavuttamiseen on yhteishengen, ryhmätyötaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittymisen edellytys. Vihertävä puu oli lapsille selkeä ja mielekäs tavoite. Lapset olivat innostuneita hoitamaan puuta ja odottivat hetkeä, kun puu on kokonaan täynnä lehtiä. Yhteistavoite auttoi puuta vihertymään, edisti lasten yhteenkuuluvuutta ja yhteistoimintaan sitoutumista. Jokainen tuokio oli myös suunniteltu niin, että sekä jokainen lapsi että lasten yhteistoiminta oli otettu huomioon. Yhteistoiminta oli lapsille mielekästä ja he olivat innostuneita ja sitoutuneita yhdessä tekemiseen.

Sosiaalinen tasa-arvo ja aktiivinen osallistuminen ryhmätoimintaan mahdollistavat onnistunutta yhteistoimintaa sekä sosiaalisten taitojen ja itsearvostuksen kehitystä (Blum-Kulka & Dvir-Gvirsman 2011, 156–160). Pyrimme siihen, että jokainen ryhmätoimintaamme osallistuva lapsi kokee itsensä hyväksytyksi ja tarpeelliseksi. Ryhmä oli riittävän pieni, jotta annoimme tarvittavaa huomiota jokaiselle lapselle sekä edistimme lasten yhteistoimintaa.

Sosiaalisten taitojen opettamisen tulee olla mielekästä, hauskaa ja palkitsevaa. Lapselle on tärkeä saada omalle käyttäytymiselle positiivista vahvistamista, joten ohjaajan tulee aina huomata ja vahvistaa lapsen onnistunutta ja sosiaalisesti hyväksyttävää käyttäytymistä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 39, 229; Kauppila 2005, 134–146.) Juuri näin pyrimme toimimaan. Kehuimme ja kannustimme lapsia aina, kuin siihen oli mahdollisuus ja tarve. Tämä auttoi lapsia kokea olevansa arvostettu, saada positiivisia kokemuksia sekä edisti ryhmätoimintaa.

Sääntöjen laatiminen ryhmätoiminnan alussa on auttanut ryhmätoiminnan sujumisessa ja edisti lasten osallistumista toimintaan. Kun lapset olivat väsyneitä ja alkoivat riehua, muistutimme

heille, että olimme allekirjoittaneet sääntöjä. Uskomme, että sääntöjen olemassaolo auttoi lapsia kokemaan olonsa ryhmässämme turvallisena.

Huomasimme ensimmäisessä tuokiossa, että leikkien pitkittyminen johtaa siihen, että lapset ovat väsyneitä muita tehtäviä varten. Joskus lapset olivat niin innostuneita leikkiin, että halusivat jatkaa sitä. Kuitenkin leikin pitkittyminen vei paljon aikaa. Kokemuksemme mukaan on tärkeä pysyä ennakoasetetuissa aikarajoissa. Tämä auttaa välttämään turhaa levottomuutta ja väsymystä sekä seuraamaan suunniteltua aikaa.

Hyvä käytäntö oli pohtia, minkä värinen aiheeseen liittyvä ominaisuus voisi olla ja värittää ominaisuus-sanan kirjaimia. Lapset olivat innostuneita tästä tehtävästä ja mielellään tekivät sitä. Tämä myös antoi mahdollisuuden pohtia aihetta lisää. Esimerkiksi kahden lapsen mielestä anteliaisuus on musta. Mietitimme yhdessä, minkä takia se voisi olla niin synkkää ja voisiko se johtua siitä, että antaminen on vaikeaa.

Meidän kokemuksemme mukaan lapsiryhmän ohjaamisessa pitää olla valmis vastaamaan lasten kysymyksiin, jotka ovat joskus odottamattomia, ja pohtimaan joitakin aiheita lisää, etteivät ne jäisi lapsille epäselviksi tai hämmentäviksi. Esimerkiksi anteliaisuus-aihe meidän näkökulmastamme vaati lisää käsittelemistä, keskustelemista ja pohtimista.

Huolellinen valmistuminen ryhmätoimintaan on erityisen tärkeää. Tulee suunnitella yksityiskohtaisesti tehtävät ja työskentelyn muoto, muun muassa laatia itselleen tarkat muistiinpanot siitä, miten aikoo toimia. (Toivakka & Maasola 2011, 49.) Jokaiseksi ryhmätapaamiseksi valmistimme etukäteen kaikki tarvittavat materiaalit ja välineet. Tulimme paikalle hyvissä ajoin ennen sovitun tuokion alkamisaikaa ja järjestimme tilan. Valmistautuessamme tuokioihin suunnittelimme myös meidän välistä työnjakoa ja vastualueita. Jokaisen tuokion jälkeen keskustelimme tuokion etenemisestä, mitä olisimme voineet tehdä toisin ja missä olimme onnistuneet. Meidän mielestämme nämä käytännöt auttoivat tuokioitamme sujumaan ongelmitta. Jokaisen ryhmätapaamisen lopussa annoimme palautteita ohjaajille tuokioiden sujumisesta. Myös otimme huomioon ohjaajien antamia neuvoja ja palautteita.

Kokemuksemme mukaan suunnitellessa toimintaa sijoitettujen lasten kanssa tulee olla erittäin huolellinen. Esimerkiksi kaikki lapset osallistuivat mielellään Suomen kartta - leikkiin. Kuitenkin kysymykset tätä leikkiä varten vaativat tarkkaa miettimistä. Leikin kulussa huo-

masimme, että lapsille oli vaikeaa päättää, minne he haluaisivat matkustaa. Haasteena myös tuli kysymys lasten syntymäpaikasta. Tämä voi johtua lasten taustasta ja taloudellisesta tilanteesta. Seuraavalla kerralla, ohjatessamme tätä leikkiä, jättäisimme nämä kaksi kysymystä käyttämättä.

Välivaaran (2006, 34) mukaan työskentelyssä sijoitettujen lasten kanssa on erityisen tärkeää ottaa huomioon lasten turvallinen olo ryhmässä. Turvallisuuden tunne riippuu monista eri asioista, muun muassa luottamuksesta muihin ryhmän jäseniin, tiettyjen sääntöjen ja rutiinien noudattamisesta sekä ympäristön pysymisestä samana ja ennakoitavissa olevana. Nämä asiat olivat otettu meidän ryhmätoiminnassamme huomioon. Kokoonnuimme aina samassa paikassa, samaan aikaan, noudatimme sääntöjä sekä pidimme huolta rajoista. Myös kolmanneksi tuokioksi lapsille muodostunut tuokion kulun ennakointi edusti lasten turvallisuuden tunnun luomista.

Meidän kokemuksemme mukaan tuokioihin valmistautuessa on tärkeää ottaa huomioon tila, jossa ryhmätoiminta järjestetään. Vuorikummussa rauhallista ryhmätyöskentelyä varten sopii parhaiten takkahuone, joka oli pienempi kuin edellyitimme. Tästä syystä jouduimme vähän muuttamaan tuokioiden sisältöä ja vaihtamaan leikkejä. Myös tuokioiden suunniteltu sisältö muuttui, kun tutustuimme paremmin lapsiin ja voimme ottaa huomioon ryhmän ominaisuuksia. Esimerkiksi vaihdoimme haastavimpia luottamus- ja vuorovaikutusharjoituksia vähemmän vaativaan toimintaan. Tähän osittain vaikutti myös lasten ikä- ja kehitystaso. Huomasimme, että on melko haastavaa rakentaa tuokioita 6–12-vuotiaille lapsille niin, että sekä 6-että 12-vuotias lapsi ovat kiinnostuneet toiminnasta ja halukkaita osallistumaan.

Ohjaajalla on keskeinen merkitys sosiaalisten taitojen opettamisessa sekä lasten kokemusten sosiaalisten suhteiden mahdollistamisessa ja rikastamisessa. (Ikonen 2006, 159; Keltikangas-Järvinen 2010, 167, 177.) Välivaaran (2006, 33) mukaan kaksi ohjaajaa sijoitettujen lasten ryhmässä on välttämättömyys. Lasten tarpeet ovat vaativia, ja yhdelle ohjaajalle on haastava sekä ohjata että huomioida kaikkia lapsia samanaikaisesti. Myös parina ohjaaminen mahdollistaa keskustelun laajemmasta näkökulmasta toiminnasta, esimerkiksi siitä miten lapset reagoivat tiettyyn asiaan, satuun tai keskusteluun. Tuokioiden vetäminen ja ohjaaminen parin kanssa auttoi meitä paljon. Kun toinen meistä ohjasi toimintaa, toinen havainnoi, piti huolta rajoista ja auttoi lapsia keskittymään toimintaan ja pysymään läsnä. Toinen meistä oli tuntenut ryhmätoimintaamme osallistuvia lapsia aiemman harjoittelu- ja työkokemuksensa kautta ja

toiselle lapset olivat tuntemattomia. Tämä antoi meille mahdollisuuden käsitellä lasten toimintaa, käytöstä, tunteita ja ajatuksia eri näkökulmista.

Meidän näkökulmastamme viisi tuokiota oli riittävä määrä, jotta lasten kiinnostus säilyy koko ryhmätoiminnan aikana eivätkä he turhaudu tuloksen pitkään odotukseen. Toisaalta se oli riittävästi pitkä, että ehtii harjoitella viittä tärkeää ominaisuutta ja vahvistaa opittua. Aktiivisen ja rauhallisen toiminnan vaihtelevuus antaa lapsille mahdollisuuden paremmin keskittyä harjoitusten tekemiseen ja osallistua toimintaan.

Valitettavasti kaikki lapset eivät voineet osallistua viimeisiin tuokioihin. Erityisesti viimeinen tapaaminen, jonka aihe oli yhteistyökyky ja jolloin lapset viimeistelivät puuta ja saivat nähdä oman prosessityöskentelynsä tulokset sekä vastaanottivat kunniakirjat, oli meidän näkökulmastamme erittäin tärkeä ja merkityksellinen. Kuitenkin ennen ryhmätoiminnan aloittamista olimme valmiita siihen, että lastensuojelulaitoksessa on todella vaikea löytää aikaa, joka sopisi kaikille ja jolloin kaikki lapset olisivat paikalla. Valmistelimme kuitenkin kunniakirjat kaikille lapsille, jotka osallistuivat ryhmätoimintaamme. Myös jätimme vihertyneen hyvien suhteiden puun Vuorikumpuun, että lapset voivat nähdä oman tuotoksensa sekä näyttää sen ja kertoa siitä muille.

Joskus meillä oli epäilyksiä, miten lapset ottavat vastaan leikkejä ja lähtevätkö he toimintaan mukaan. Esimerkiksi mietimme haluavatko lapset esittäytyä käyntikorttien avulla, kuunnella sadun tai lähteä mielikuviutusmatkalle. Kaikki leikit ja käytetyt menetelmät olivat toimivia ja saivat lasten positiivisia arviointeja ja tähtimerkkejä. Lasten ehdottomaksi suosikiksi tulivat Lankakerä-tutustumisleikki, Tuntotaulu-leikki ja Keijun murhe -satu. Muut tähdet lapset jakoivat lähes tasaisesti muiden menetelmien kesken.

Lapset osallistuivat innostuneina jokaiseen tuokioon ja kertoivat odottavansa seuraavaa tapaamista. Jo seuraavana päivänä ensimmäisen tapaamisen jälkeen vastaava ohjaaja otti meihin yhteyttä, kiitti meitä kivasta tuokiosta ja kertoi, että lapset pitivät meidän tapaamisesta ja innoissaan odottavat neljää seuraavaa tapaamista. Myös Vuorikummun ohjaajien palautteiden mukaan lapset pitivät tuokioista, puhuivat meidän tapaamisistamme ja odottivat innokkaina seuraavaa tapaamista.

4.5.2 Produktion arviointi

Varmistimme oppaamme laatua ja käyttökelpoisuutta ohjaajilta saamamme palautteen avulla. Järjestimme kyselyn ohjaajille Vuorikummussa. Teimme oppaamme ensimmäisestä versiosta kaksi kappaletta ja jätimme ne Vuorikummun henkilökunnalle luettavaksi. Palautetta varten teimme kyselylomakkeen (Liite 3), johon vastaamiseen ohjaajilla oli aikaa kaksi viikkoa.

Produktiomme (Liite 4) on merkityksellinen kohderyhmälle. Kyselyymme vastasi 6 ohjaajaa. Palautteet oppaastamme olivat hyvin positiivisia. Ohjaajien mukaan opas vastaa asetettuihin tavoitteisiin. Lähes kaikki vastaajat kokivat oppaan sisällön selkeäksi ja ulkoasun miellyttäväksi. Teksti ja ulkoasu koettiin helppolukuiseksi.

Palautteissa tuli esiin oppaan sisältöön liittyviä kehitysideoita. Muutama ohjaaja olisi kaivannut teoreettista pohjaa ja toiminnan perustelua. Heidän mielestään oppaassa tulisi täsmentää kenelle opas on tarkoitettu ja mitkä ovat oppaan tavoitteet. Niiden palautteiden pohjalta lisäsimme oppaaseen oppaan tekemiseen ja toiminnan toteuttamiseen liittyvää teoreettista tietoa.

Lähes kaikki vastaajat mainitsivat oppaan olevan hyödyllinen ja tulevan tarpeeseen. Muutama ohjaaja kertoi haluavansa käyttää opasta työssään tulevaisuudessa.

Seuraavassa muutama vastaajien kommentti:

Mukavan oloisia toimintahetkiä! Mikä herätti mielenkiinnon siihen, kuinka osastomme lapset ovat toiminnasta innostuneet. Opas on selkeä ja mukava lukea. Hyvän siitä myös tekee se, että tarvittavat välineet ja materiaalit on mainittu erikseen.

Säännöllisillä ohjauskeinoilla ryhmään saadaan varmasti me-henkeä ja itsetuntoa kohoamaan hyvän mielen kautta.

Oppaan käyttö ja hyödyntäminen työssä tuntuu luontevalta.

Kiitokset oppaasta ja uusista ideoista.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tuokioiden suunnitellessamme käytimme sosiaalisten taitojen, itsetunnon, ryhmähengen kehittämiseen, yhteiskuluvuuteen ja ryhmäohjaamiseen liittyvästä teoreettisesta kirjallisuudesta ja tutkimuksista saatua tietoa sekä kasvatusasiantuntijoiden laadittuja ja toimivia ryhmätoimintamalleja, joista valitsimme harjoituksia, jotka vastaavat meidän ryhmätoiminamme asetettuihin tavoitteisiin ja sopivat 6–12-vuotiaille lapsille. Käytimme myös sijoitettujen lasten kanssa vertaisryhmämallista saatuja kokemuksia ja toiminnallisia harjoituksia. Teorialähteitä valitessamme tarkistimme niiden ajantasaisuuden ja alkuperän. Kaikki oppaamme harjoitukset ja menetelmät kokeilimme käytännössä.

Ennen ryhmätoiminnan aloittamista informoimme Vuorikummun henkilökuntaa ja lasten hoitajia opinnäytetyöstämme ja sen tavoitteista. Opinnäytetyön raportissa, oppaassa sekä esitelyssä säilytämme lasten henkilöllisyyden tunnistamattomuuden. Pyrimme suhtautumaan lapsiin tasa-arvoisesti, kunnioittavasti ja kannustavasti. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2012, 11–12.)

Arvioimme toimintaamme kriittisesti suhteessa asetettuihin tavoitteisiin, ottaen huomioon meidän molempien näkökulmiamme ja saatuja palautteita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226). Jokaisen tuokion lopussa keräsimme lasten palautteita tähtimerkkien avulla tuokion aikana käytetyistä menetelmistä. Oppaan luotettavuutta tuimme myös tehdessämme kyselyä Vuorikummun ohjaajille. Kyselyssä käytimme avoimia kysymyksiä, jolloin on mahdollista saada vastauksissa laajemmin mielipiteitä esille. Kysymysten asettelu on tehty yksinkertaiseksi ja helpoksi vastata, jolloin osa kysymyksistä oli myös muodoltaan johdattelevia. Jokaisesta vastausta varten kyselyssä oli useampi rivi tilaa vastata, jolla pyrimme saamaan kyselyn vastaajan kertomaan laajemmin ajatuksiaan. Vastauksia olemme johdattelevien kysymyksiensä kohdalla analysoineet kriittisesti. Voimme todeta oppaaseemme liittyvän toiminnan luotettavaksi sekä tavoitteisiin vastaavaksi.

5.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekemisen prosessissa toimimme sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Opimme soveltamaan ja arvioimaan erilaisia teoreettisia lähteitä ja ryhmätyön työmenetelmiä sekä ohjaamaan lapsiryhmää tavoitteellisesti. Arvioimme ja analysoimme toimintaamme tavoitteisiin liittyen ja kehittämme työtämme sen pohjalta. Opimme opinnäytetyön prosessissa suunnittelemaan, toteuttamaan, arvioimaan ja raportoimaan omaa toimintaamme. Tukemalla ja edistämällä lasten sosiaalisia taitoja lisäämme samalla lasten osallistumismahdollisuuksiaan, mikä kuuluu sosionomin ydinosaamiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010.)

Parityöskentely on haasteellista. Pyrimme kunnioittamaan toisiamme ja toistemme näkemyksiä ja toimimaan rehellisesti ja rakentavasti. Teimme itsearviointia vahvuuksistamme ja heikkouksistamme sekä toimimisen esteistä. Pyrimme huolehtimaan myös omasta hyvinvoinnistamme. (Talentia 2005, 26–27.)

Meidän kokemuksemme mukaan parityöskentely on toisaalta haastavaa ja toisaalta tukevaa. Tuokioiden vetämisessä parin kanssa ohjaaminen auttoi meitä paljon. Kun toinen meistä ohjasi toimintaa, toinen havainnoi, piti huolta rajoista ja auttoi lapsia keskittymään toimintaan ja pysyä läsnä. Myös parina ohjaaminen antoi mahdollisuuden käsitellä lasten toimintaa, käytöstä, tunteita ja ajatuksia eri näkökulmista. Keskustelumme laajensivat meidän näkemyksiämme ja lisäsivät perustelukykyämme. Kirjallisen analysoinnin tekemisessä oli aika haastavaa päästä yksimielisyyteen siitä, millä tavalla tuomme näkemyksiämme esille ja käsittelemme asioita. Kuitenkin pyrimme välttämään turhia ristiriitoja ja kaikki päätelmät on tehty sovitusti meidän molempien mielipidettämme huomioon ottaen.

Tuokioita valmistaessamme otimme huomioon tilan, jossa järjestimme ryhmätoiminnan, sekä ryhmän ominaisuuksia ja lasten kehitystasoa. Toiminnan rakentaminen 6–12-vuotiaille lapsille oli haastavaa. Mikäli halusimme tehdä toiminnasta mielekästä ja antoisaa, pyrimme soveltamaan tuokioiden sisältöä niin, että sekä 6- että 12-vuotias lapsi on kiinnostunut toiminnasta ja halukas osallistumaan.

Vilkan & Airaksisen (2003, 56) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä on hyvin tärkeä harkita aineiston ja tiedon keräämistä, koska työn laajuus voi kasvaa niin, ettei sen tekemiseen

ole riittävästi ajallisia, taloudellisia ja henkisiä resursseja sekä mahdollisuutta tunnistaa ja tunnustaa osaamista. Meidän toiminnallinen opinnäytetyömme suunnitelma muuttui jonkin verran. Asetimme alkuvaiheessa epärealistisia tavoitteita, esimerkiksi pitää kymmenen tuokiota ja käyttää laadullista tutkimusta menetelmänä tehdessämme oppaan arviointia. Kymmenen tuokion pitäminen muodostui mahdottomaksi sekä meidän että lastensuojelulaitoksen näkökulmasta. Kymmenen tuokion valmistaminen olisi muodostunut valtavaksi työmääräksi. Lastensuojelulaitoksessa olisi todella haastavaa löytää riittävästi sopivia yhteisaikoja tuokioiden järjestämiseen. Myös oppaaseen sisältyvän toiminnan valmiin kokonaisuuden kannalta viisi kertaa tuli optimaaliseksi määräksi.

Opinnäytetyössämme onnistuimme yhdistämään teoreettisen tiedon käytäntöön. Ryhmätoiminnan suunnittelussa otimme huomioon monenlaisia asioita, kuten toiminnan eettisyys ja haasteellisuus lastensuojelun asiakkuuksien suhteen, ryhmän koon vaihtelevuus, käytettävissä oleva aika, lasten kehitystaso, keskittymiskyky, meidän työnjakomme sekä sosiaalisten taitojen kehittämisen mahdollistaminen. Teoriaan hyvä perehtyminen ja tuokioiden tarkka suunnitteleminen mahdollistivat meidän ryhmätoimintamme onnistumista. Samalla ryhmätoimintamme onnistuminen osoitti sen toimivuutta.

Lapset saivat mahdollisuuden toimia lapsiryhmässä, olla vuorovaikutuksessa toisten lasten ja ohjaajien kanssa, kokea olevansa arvostettuja ryhmän jäseniä, saada positiivisia kokemuksia ryhmästä ja laajentaa omia käsityksiänsä itsestään, toisistaan ja ihmisten suhteista. Ryhmätoiminnassamme lapset harjoittelivat ominaisuuksia, kuten anteeksiantavaisuutta, anteliaisuutta, rehellisyyttä, hyvántahoisuutta ja yhteistyökykyä, joiden hallitseminen johtaa myönteisiin sosiaalisiin seuraamuksiin, kuten kontaktien solmimiseen ja hyväksytyksi tulemiseen. Jokainen lapsi oli arvostettu meidän ryhmässämme, mistä onkin kirjoitettu ryhmätoimintamme lopussa jokaisen lapsen saamassa kunniakirjassa. Ryhmätoiminnallemme asetettu yhteistavoite edisti yhteishengen kehittämistä ja satoi lapsia yhteistoimintaan, jonka kautta lapset rakensivat yhteenkuuluvuutta, sekä motivoituivat yhteistyöhön. Uskomme, että lasten saamat positiiviset kokemukset ryhmästäme ovat vahvistaneet heidän itsetuntoansa ja edistäneet heidän sosiaalisten taitojensa kehittämistä.

Opinnäytetyömme aiheen teoriaan perehtymisen ja toiminnan toteuttamisen kautta olemme kehittäneet omaa ammatillisuuttamme sosionomina, laajentaneet ja lisänneet tietouttamme lasten sosiaalisten taitojen kehittymisestä ja niiden kehittämisen keinoista. Tuokioiden valmis-

taminen ja niiden toteuttamisen prosessin kautta meidän pitkäjänteisyytemme sekä suunnittelu- ja parityöskentelytaitomme ovat kehittyneet. Sijoitettujen lasten ryhmäytyminen ja ryhmän ohjaaminen ovat haasteellisia. Saimme mahdollisuuden kehittää ryhmänhallinnan kykyjämme ja samalla opimme joustavuutta ja toimimista spontaanisti tilanteen mukaan. Keskustelumme lisäsivät ammatillista kykyämme pohtia ja esittää näkökantojamme sekä löytää yhteisymmärrystä saaden saamalla vertaistukea ja uusia ideoita toisiltamme.

5.3 Kehittämisideoita

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tavoitteellisten toiminnallisten tuokioiden avulla antaa lapsille mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja sekä saada heille kokemuksia, jotka vaikuttavat sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Teoreettisen katsauksen kautta asetimme toimintamme tavoitteeksi myös lasten itsetunnon vahvistamisen ja yhteenkuuluvuuden kehittämisen.

Mielestämme tämä opinnäytetyö on kiinnostava sosiaalialan ammatin näkökulmasta, koska sosiaalisten taitojen kehittäminen ja osallistumisen mahdollisuuksien lisääminen on sosionomin tärkeitä taitoja. Opinnäytetyömme on valmis produktio, joka vastaa asetettuihin tavoitteisiin ja sopii käyttöön 6–12-ikäisten lasten kanssa. Opasta voivat käyttää paitsi lastensuojelussa työskentelevät ohjaajat, myös yleensä lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ryhmätöiminnasta kiinnostunut työntekijät, jotka haluavat kehittää lasten sosiaalisia taitoja, itsetuntoa ja yhteisöllisyyttä ja mahdollistaa lapsille positiivisten kokemusten saamisen lapsiryhmässä. Opasta voi kehittää edelleen lisäämällä uusia ominaisuuksia tai vaihtamalla niitä esim. lasten ikä ja mahdolliset muut lapsiryhmän tarpeet huomioiden.

Mielestämme ryhmätöiminnan kehittäminen lastensuojelulaitoksessa on erityisen tärkeää. Ryhmässä lapsilla on mahdollisuus harjoitella elämän kannalta tärkeitä taitoja ja saada positiivisia kokemuksia vuorovaikutuksesta toisten kanssa. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla voi olla takanaan traumaattisia kokemuksia ja ihmissuhdehäiriöitä. Ohjatussa ja tavoitteellisessa ryhmätöiminnassa lapset saavat positiivisia käsityksiä muista ja iloa yhteistoimimisesta.

Pidämme merkittävänä, että Vuorikummun ohjaajat haluavat käyttää opastamme jatkossakin järjestäessään ryhmätöimintaa. Palautteiden nojalla haluaisimme erikoisesti panostaa oppaan levittämiseen ja auttaa sitä pääsemään laajempaan jakoon. Palautimme kirjastoon paitsi opin-

näytetyön myös sidotun oppaan erikseen. Annoimme valmiin opinnäytetyömme ja oppaamme myös yhteistyökumppanille. Omasta puolestamme kehitämme ryhmätoimintaa tehdessämme sosionomin työtä lasten kanssa.

Toimintaa varten kehitelty hyvien suhteiden puu oli onnistunut idea. Tämä idea muodostui, kun tutustuimme erilaisiin ryhmätoimintamalleihin. Erityisesti ideamme syntyä edistävänä kirjana oli Popovin (2010) hyveisiin perustuva kokonaisvaltainen kasvatus- ja opetusmalli, jonka avulla lapsi alkaa ymmärtää hyveiden merkitystä, tunnistaa hyveitä käytöksessä ja toimia niiden mukaisesti. Popovin (2010, 14) mukaan hyveet ovat jokaisessa lapsessa potentiaalisina olevia hyviä ominaisuuksia. Pitää vain herättää niitä, että lapset voivat toimia parhaiden kykyjensä mukaan hyveiden puitteissa.

Halusimme luoda sellaisen toimintamallin, joka vastaa tavoitteisiimme, on helppo käytössä ja motivoi lapsia toimintaan osallistumiseen. Oppaassa esiteltyä ryhmätoimintaa voi helposti liittää lastensuojelulaitoksien toimintaan, esimerkiksi lisätä uusia ominaisuuksia ja järjestää ryhmätoimintaa kerran viikossa, jolloin lapset tutustuvat ominaisuuteen ja vahvistavat opittua viikon aikana. Ryhmätoimintaa voi jakaa jaksoihin, jotka sisältävät viisi tuokiota, jotta lapset pyrkivät tiettyyn tulokseen, kuten vihertävään tai kukkivaan taikka hedelmälliseen puuhun, ja siten lopputulokseksi voi tulla ryhmän yhteinen metsä tai puutarha.

LÄHTEET

- Aalsvoort, G. M. 2011. Early social development and schooling. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 143–148.
- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 2004. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.
- Bäck-Kiianmaa, Raili 2003. Esipuhe ensimmäiseen painokseen. Teoksessa Christine Väliavaara 2006 (toim.) Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Blum-Kulka, S. & Dvir-Gvirsman, S. 2011. Peer Interaction and Learning. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 156–161.
- Bullock, L. M.; Wong-Lo, M & Gable, R. A. 2011. Peer Relations and Socialization of Children and Adolescents with Special Needs and Adolescents with Disabilities. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 174–181.
- Danilina, T. A. & Stenina, N. M. 2004. Socialnoe partnerstvo pedagogov, detej i roditelej. Moskva: Airus-press.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2012. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Haapasalo, Jaana & Repo, Anu 1998. Sijoitettujen lasten kehitys. Katsaus tutkimuksiin. Helsinki : Stakes.
- Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Harris, Judith Rich 2000. Kasvatuksen myytti. Helsinki: Art House.
- Helenius, Aili 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa Aili Helenius & Riita Korhonen Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 56–67.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holmber, Tiina & Hakkarainen, Pirjo 2002. Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa

- & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 149–165.
- Jarasto, Pirkko & Sinerva, Nina 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.
- Kalland, Mirjam 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Jari, Sinkkonen & Mirjam, Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 198–234.
- Kalliopuska, Mirja 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Painatuskeskus.
- Kataja, Jukka; Jaakkola, Timo & Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Juva: Bookwell Oy.
- Kauppila, Reijo A. 2000. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Korkiakangas, Mikko 2008. Sosiaalisen kognition kehitys. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Helsinki: WSOY.
- Kurki, Leena 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Leena, Kurki & Elina, Nivala (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen: johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press.
- Ladd, G. W. 2011. Social development and schooling. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 237–243.
- Laine, Kaarina & Talo, Johanna 2002. Interventiomallin kehittelyä päiväkodin vertaisryhmästä syrjäytymiseen. Kasvatus 2002:2. Suomen kasvatustieteen aikakauskirja. Jyväskylä: Kirjapaino Oma, 148–159.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Leskinen, Eija 2009. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. Juva: WS Bookwell Oy.
- Littleton, K. 2011. Social interaction and learning. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 149–155.
- Meadows, Sara 2010. The child as social person. London: Routledge.
- Numminen, Pirkko 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Kysellään, ihmetellään ja liikutaan yhdessä. Tampere: Pilot-kustannus.

- Pasanen, Timo 2001. Lastenkodin asiakaskunta : psykiatrinen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidontarpeesta. Turku: Turun yliopisto.
- Pihlaja, Päivi 2000. Työntekijä ja lapsi. Teoksessa Jari Sinkkonen & Päivi Pihlaja (toim.) Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? Juva: WSOY, 135–153.
- Poikkeus, Anna-Maija 2006. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan – Kehitys kontekstissaan. 7. painos, Helsinki: WSOY, 122–138.
- Popov, Linda Kavelin 2010. Reilu, reipas ja vastuuntuntoinen. 52 keinoa vahvistaa hyvää käytöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Raina, Liisa & Haapaniemi, Rauno 2007. Yhteisöllinen pedagogia : "...ettei tarvitse tehdä yksin". Helsinki: Arator.
- Roos, J. P. 2004. Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari.
- Salminen, Heimo 1997. Ryhmäanalyysin perusteet. Jyväskylä: Suomen mielenterveysseura.
- Salmivalli, Christina 2000. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Talentia 2005. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.
- Tammirinteen vastaanottokoti i.a. Tammirinteen vastaanottokoti. Osasto Vuorikumpu. Perheydytyskansio. Vantaa.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Sosionomi (AMK) – tutkinto. Viitattu 6.5.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Vastaanottokodit. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 26.11.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/vastaanottokoti/>.
- Toivakka, Sari & Maasola, Miina 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuotovaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Välivaara, Christine 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä: menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Välivaara, Christine 2006. Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Jyväskylä: Pesäpuu.

- Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 100–112.
- Vantaan kaupunki i.a. Tammirinteen vastaanottokoti. Viitattu 9.12.2011.
[http://www.vantaa.fi/fi/sosiaali-
_ja_terveyspalvelut/lasten_nuorten_ja_perheiden_palvelut/lastensuojelu/tammirinteen_vastaanottokoti](http://www.vantaa.fi/fi/sosiaali-
_ja_terveyspalvelut/lasten_nuorten_ja_perheiden_palvelut/lastensuojelu/tammirinteen_vastaanottokoti).
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITE 1: Kirje vanhemmille

Vantaa 16.1.2013

Hyvät vanhemmat,

Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat. Järjestämme Vuorikummun lapsille ryhmätuokiot. Pidämme viisi ryhmätapaamista, jotka kestävät noin 40–60 min. Tuokioiden tavoitteena on lasten hyvien suhteiden vahvistaminen ja tukeminen.

Ryhmätapaamiset tapahtuvat Vuorikummun osastolla tammikuussa – helmikuussa v. 2013.

Terveisin,

Sosionomiopiskelijat,

Natalia Balchyunene, natalia.balchyunene@student.diak.fi

Svetlana Lutsenko, svetlana.lutsenko@student.diak.fi

LIITE 2: Kirje ohjaajille

Vantaa 18.1.2013

Hyvät ohjaajat,

Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat. Järjestämme Vuorikummun lapsille ryhmätuokiot. Pidämme viisi ryhmätapaamista, jotka kestävät noin 40–60 min. Ryhmätapaamiset tapahtuvat Vuorikummun osastolla tammikuussa – helmikuussa v. 2013. Tuokioiden tavoitteena on sosiaalisten taitojen harjoittelu, me-tunteen kehittäminen ja lasten itsetunnon vahvistaminen.

Ryhmätuokiot liittyvät meidän opinnäytetyöhömmä, jonka aihe on Sijoitettujen 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen ryhmätoiminnan avulla. Opinnäytetyön tuloksena on produktio eli opas lastensuojelussa työskenteleville ohjaajille.

Ryhmätoiminnan tavoitteena on hyvien suhteiden puun kasvattaminen ja hoitaminen. Tuokiot etenevät aiheittain, ominaisuuksittain, joiden avulla puu kukkii:

1. Anteeksiantavaisuus
2. Anteliaisuus
3. Rehellisyys
4. Hyväntahtoisuus
5. Yhteistyökyky

Jokaisen tuokion lopussa lapset saavat tehtäväksi hoitaa puuta harjoitellen tuokion aiheeseen liittyvää ominaisuutta. Pyydämme teitä ystävällisesti ottamaan sitä huomioon.

Yhteistyöterveisin,

Sosionomiopiskelijat,

Natalia Balchyunene, natalia.balchyunene@student.diak.fi

Svetlana Lutsenko, svetlana.lutsenko@student.diak.fi

LIITE 3: Kysely ohjaajille

Kysely Hyvien suhteiden puu -oppaasta

Opas on tarkoitettu lastensuojelussa työskenteleville ohjaajille. Ryhmätoiminnan tavoitteena on sosiaalisten taitojen harjoittelu, me-tunteen kehittäminen ja lasten itsetunnon vahvistaminen.

Haluaisimme saada palautetta, kuinka onnistuneena koette oppaan ja mitä kehittäisitte siinä. Palautteenne avulla pystymme arvioimaan meidän työmme onnistumista. Pyydämme ystävällisesti vastata 17.3.2013 mennessä.

1. Onko oppaan sisältö selkeä?

2. Onko oppaan ulkoasu miellyttävä?

3. Vastaako oppaan sisältö asetettuihin tavoitteisiin?

4. Haluaisitko lisätä jotain oppaan sisältöön? Tai poistaa / muuttaa?

5. Miten kehittäisit opasta?

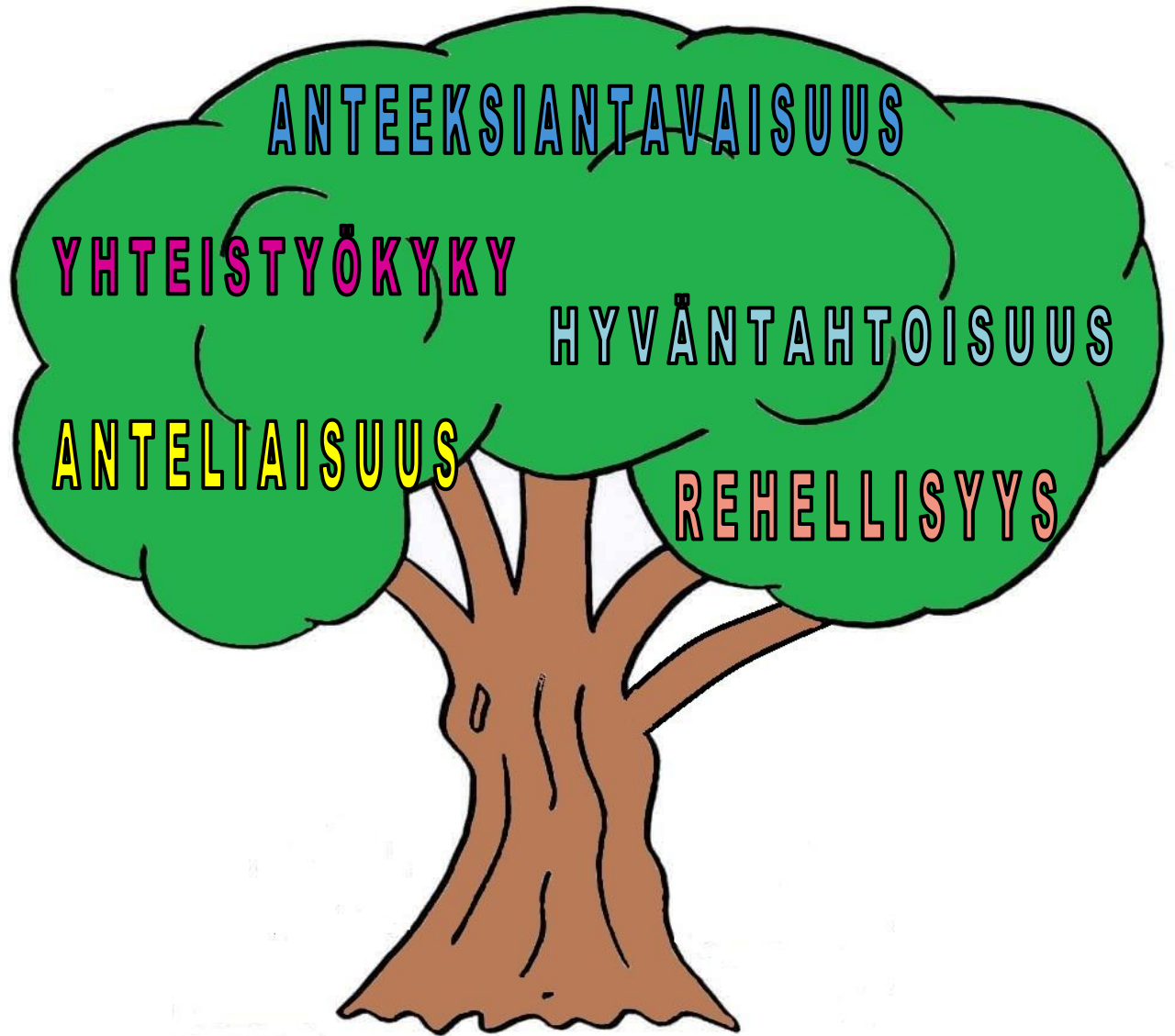
6. Koetko, että voit hyödyntää opasta työssäsi?

7. Muuta kommentoitava...

KIITOS!

Natalia & Svetlana

HYVIEN SUHTEIDEN PUU

*Opas 6–12-vuotiaiden lasten
sosiaalisten taitojen kehittämiseksi*

Balchyunene Natalia & Lutsenko Svetlana

LUKIJALLE

Tämä opas liittyy toiminnalliseen opinnäytetyöhömme Sijoitettujen 6–12-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen kehittäminen ryhmätoiminnan avulla. Oppaan toiminnan tavoitteena on sosiaalisten taitojen harjoittelu, me-tunteen kehittäminen ja lasten itsetunnon vahvistaminen. Tuokiot on tarkoitettu 6–12-vuotiaille lapsille ja kestävät kukin noin 50–60 min.

Kavereiden merkitys lasten elämässä kasvaa 6–12-vuoden iässä ja lasten kesken muodostuu yhä vakiintuneempia ja syvempiä suhteita. Suhteet vertaisten kanssa, niiden positiivisuus tai negatiivisuus, vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen, itsetuntoon, adaptaatioon kouluun, motivaatioon opiskeluun ja koulumenestykseen.

Sijoitetuilla lapsilla voi olla takanaan useita traumaattisia kokemuksia ja puutteita kasvuympäristössään, jotka vaikuttavat kielteisesti lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Traumaattisten kokemusten vaikutukset näkyvät erityisesti emotionaalisina ja sosiaalisina ongelmina. Lapsen suhteita toisiin ihmisiin voi värittää epäluottamus ja aggressio, sekä kyvyttömyys rakentaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita.

Sosiaalisten taitojen puute voi olla yhteydessä huonoon itsetuntoon. Lapsen itsetunnon kehittymisen kannalta on ratkaisevaa, minkälainen kuva omasta arvokkuudesta hänelle muodostuu ryhmässä. Positiivisena sosiaalisena siteenä ryhmään osallistuvien välillä toimii yhteenkuuluvuuden tunne. Se sitoo lapsia yhteiseen toimintaan ja motivoi yhteistyöhön.

Positiivisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta on 6–12-vuoden iässä mahdollista korjata sosiaalisen kehityksen ongelmia sekä vahvistaa ja kehittää lapsen sosiaalisia suhteita ja itsearvostusta. Ryhmään kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen ja osallistumisen kautta lapset pystyvät lisäämään itsetuntemustaan ja saavat hyviä mahdollisuuksia toimia keskenään, kerätä positiivisia kokemuksia keskinäisistä suhteista ja harjoitella sosiaalisia taitoja.

Sosiaalisten taitojen opettaminen on monivaiheinen prosessi, jonka aikana taidosta keskustellaan yhdessä lapsen kanssa, tunnistetaan oikeita ja väärä tapoja taidon toteuttamisessa, harjoitellaan taitoa erilaisten menetelmien avulla ja vahvistetaan taitoa lapsen luonnollisessa ympäristössä. Sosiaalisten taitojen opettamisen tulee olla mielekästä, hauskaa ja palkitsevaa. Lapselle on tärkeää saada omalle käyttäytymiselleen positiivista vahvistamista, joten ohjaajan tulee aina huomata ja vahvistaa lapsen onnistunutta ja sosiaalisesti hyväksyttävää käyttäytymistä.

Ryhmätoimintaamme varten olemme kehittäneet hyvien suhteiden puun. Lasten tehtävänä on hoitaa puuta ja auttaa sitä vihertymään. Tuokiot etenevät aiheittain, ominaisuuksittain, joiden avulla puu vihertyy. Aiheet ovat anteeksiantavaisuus, anteliaisuus, rehellisyys, hyvántahtoisuus ja yhteistyökyky. Jokaisen tuokion lopussa lapset saavat tehtäväksi hoitaa puuta harjoittelemalla tuokion aiheeseen liittyvää ominaisuutta myös tuokioiden välissä. Puun tarkoituksena on olla lapsille selkeänä visuaalisena tavoitteena ja toiminnan lopputuloksena. Puu sisältää viisi ominaisuutta, jonka avulla lapsen sosiaaliset suhteet kehittyvät ja sosiaalisten käyttäytymisen normit vahvistuvat. Vihertyvän puun kautta lapset saavat tyydytystä omasta työstään ja samalla voivat nähdä yhteistoiminnan tuotoksensa.

Opasta voivat käyttää lastensuojelussa työskentelevät ohjaajat toiminnallisessa ryhmätoiminnassa sekä yleensä lapsiryhmätoiminnasta kiinnostuneet lasten ja nuorten kanssa työskentelevät työntekijät. Opasta voi kehitellä edelleen lisäämällä ominaisuuksia ja niihin liittyvää toimintaa, kuten esimerkiksi ystävällisyys, luotettavuus, välittäminen jne.

Hyviä toiminnallisia hetkiä lasten parissa toivottaen

Natalia Balchyunene ja Svetlana Lutsenko

Diakonia-ammattikorkeakoulu (Helsinki), 2013

SISÄLLYS

1 Anteeksiantavaisuus	5
2 Anteliaisuus.....	9
3 Rehellisyys.....	12
4 Hyväntahtoisuus.....	15
5 Yhteistyökyky	18
Kirjallisuus.....	22
Liite 1: Ominaisuuskortit	
Liite 2: Tähtipalaute	
Liite 3: Kunniakirja	

ANTEEKSIANTAVAISSUUS

Materiaalit ja välineet

- valmiiksi piirretty puu fläppipaperilla ja teippi
- anteeksiantavaisuus-kortti (Liite 1)
- fläppipaperi, paksu tussi, maalariteippi tai sinitarra
- lankakerä
- värikynät ja väripaperit
- paperilehdet, -tähdet ja liimapuikko

Aloittaminen

Alussa on esittelykierros. Esittäytymisen kautta ryhmän jäsenet tulevat nähdyiksi ja kuulluiksi ja samalla saavat käsityksen, keitä ryhmään kuuluu. Samalla pelot ja epäluulot vähentyvät. Ohjaajan kannattaa myös kertoa ryhmän aikataulusta ja tavoitteista, miksi ryhmässä ollaan ja mitä tehdään. Se auttaa ryhmän jäseniä sitoutumaan toimintaan.

Ohjaaja esittelee etukäteen valmistettua hyvien suhteiden puuta, josta puuttuvat lehdet ja kertoo, että ryhmän tehtävänä on auttaa puuta vihertymään. Keskustellaan lasten kanssa siitä, millä tavalla voimme hoitaa hyvien suhteiden puuta ja mitä hyvät suhteet tarkoittavat. Ohjaaja näyttää lehtiä, joita lapset voivat kiinnittää puuhun tapaamisen lopussa.

Ryhmän sääntöjen laatiminen

Turvallisuuden ja yhtenäisen ilmapiirin luomiseksi laaditaan ryhmän yhteissäännöt. Keskustellaan lasten kanssa, miksi sääntöjä pitää olla olemassa, mitä varten sovitut säännöt tarvitaan, esimerkiksi liikennesäännöt. Mihin voi johtaa sääntöjen puuttuminen ja noudattamatta jättäminen? Pohditaan, millaiset säännöt tarvitaan ryhmässä. Valitaan ryhmän jäsenten mielestä tärkeimmät säännöt, kirjoitetaan ne fläppipaperille ja jokainen allekirjoittaa sovitut säännöt sitoutuen noudattamaan niitä. Säännöt asetetaan kaikkien nähtäville, jossa ne ovat jokaisen tapaamisen aikana.

Esimerkkejä säännöistä:

- Suhtaudutaan toisiimme kunnioittavasti.
- Puhutaan toisillemme hyvää ja positiivista.
- Kunnioitetaan toisten mielipiteitä.

Lankakerä-tutustumisleikki

Kaikki istuvat piirissä. Ohjaaja kertoo oman nimensä ja vastaa etukäteen valitsemaansa kysymykseen (esimerkiksi mikä on hänen lempieläimensä, lempiväri tai herkkuruoka). Pitäen kiinni langan päästä ohjaaja heittää lankakerän jollekin vastakkaisella puolella olevalle. Seuraava lankakerän saanut kertoo oman nimensä ja vastaa samaan kysymykseen. Sen jälkeen hän, pitäen kiinni langasta, heittää kerän seuraavalle. Jatketaan samalla tavalla siihen asti, kunnes kerä on käynyt jokaisella ja keskele on muodostunut verkko. Keskustellaan lasten kanssa lankakerästä muodostuneista kuvioista. Ohjaaja toteaa, että meitä yhdistää lanka. Yritetään heilutella verkkoa yhdessä, kokeillaan, mitä tapahtuu, jos yksi jäsen sitä liikuttaa, entä kun yksi irrottaa? Pohditaan lasten kanssa, miksi on tärkeää, että kaikki ovat verkossa mukana.

Anteeksiantavaisuus (puun hoitaminen)

Ohjaaja kysyy lapsilta, mitä anteeksiantavaisuus tarkoittaa. Keskustellaan siitä, mitä anteeksiantavaisuus on. Ohjaaja kertoo, että anteeksiantavaisuus tarkoittaa toiselle uuden mahdollisuuden antamista, kun hän on tehnyt jotakin väärää, koska kaikki tekevät virheitä. Pohditaan lasten kanssa, onko vaikea antaa anteeksi, jos joku on tehnyt jotain, joka tuntuu pahalta tai rikkonut tavaroita. Myös mietitään, onko vaikea pyytää anteeksi.

Ohjaaja kysyy, minkä värinen anteeksiantavaisuus voisi olla. Lapset värittävät anteeksiantavaisuus-sanana kirjaimia (Liite 1) ja liimaavat niitä puuhun muodostaen anteeksiantavaisuus-sanana. Jokainen lapsi liimaa lehtiä puuhun. Sen jälkeen sovietaan, että annetaan ja pyydetään anteeksi jatkossakin ja hoidetaan sillä tavalla puutamme.

Anteeksiantavaisuuskehä

Ohjaaja näyttää lapsille erivärisiä papereita. Jokainen ryhmän jäsen ottaa yhden värin, joka muistuttaa tilannetta, kun joku on tehnyt hänelle jotain, joka tuntuu pahalta. Sen jälkeen jokainen valitsee väripaperin, joka muistuttaa tilannetta, kun hän itse on loukannut jotakuta. Kun kaikilla on kaksi väripaperia, muodostetaan piiri. Piirin keskellä on roskakori, jonka nimi on ”anteeksiantavaisuuden roskakori”. Revitään paperit luovuttaen samalla omat ja muiden virheet anteeksiantavaisuuden roskakoriin ja annetaan itselle ja toisille anteeksi.

Tähtipalaute

Muistellaan lasten kanssa, mitä tehtiin tapaamisen aikana (Ryhmän sääntöjen laatiminen, Lankakerä-tutustumisleikki, Anteeksiantavaisuuskehä, Puun hoitaminen). Jokainen lapsi saa kahdeksan paperitähteä ja jakaa niitä eri työskentelymenetelmille. (Liite 2) Lapset laittavat tähtensä liimaamalla kiinni siihen kohtaan, josta he pitivät eniten. Halutessaan lapset saavat kertoa perustelunsa valinnoilleen.

ANTELIAISUUS

Materiaalit ja välineet

- hyvien suhteiden puu ja teippi
- valmiiksi piirretty Suomen kartta
- anteliaisuus-kortti (Liite 1)
- A4 paperista leikatut sydämet ja värikynät
- iso paperi, paksu tussi, maalariteippi tai sinitarra
- paperilehdet, -tähdet ja liimapuikko

Aloitus

Palataan edelliseen kertaan. Keskustellaan, kuka on hoitanut puuta viikon aikana anteeksiantamisen ja -pyytämisen avulla. Liimataan lisää lehtiä puuhun.

Suomen kartta

Ohjaaja piirtää fläppipaperille suuren Suomen kartan merkiten paikkakuntia (esimerkiksi Helsinki, Tampere, Turku, Seinäjoki, Oulu, Kuopio, Joensuu ja Rovaniemi). Ohjaajan ohjeiden mukaan lapset menevät seisomaan suurelle kartalle. Kun lapset seisovat paikallansa, he kertovat paikkakunnan nimen kaikille ja perustelevat valintojaan. Leikin lopussa keskustellaan siitä, mikä yhdistää meitä ja mitä erottaa?

Esimerkkejä ohjeista:

- Mene seisomaan nykyiseen asuinpaikkaan.
- Mene seisomaan siihen kohtaan, missä haluaisit käydä.

Anteliaisuus (puun hoitaminen)

Ohjaaja kysyy lapsilta, mitä anteliaisuus tarkoittaa. Keskustellaan lasten kanssa siitä, mitä anteliaisuus on. Kerrotaan lapsille, että anteliaisuus on antamista ja jakamista. Pohditaan lasten kanssa sitä, millainen olisi elämä ilman anteliaisuutta, onko vaikea antaa ja jakaa, miltä tuntuu, kun joku omii kaiken itselleen, että kun hän antaa omastaan?

Ohjaaja kysyy, minkä värinen anteliaisuus voisi olla. Lapset värittävät anteliaisuus-sanana (liite 1) kirjaimia ja liimaavat niitä puuhun muodostaen anteliaisuus-sanana. Liimataan lehtiä hyvien suhteiden puuhun anteliaisuus-kohtaan. Sen jälkeen sovietaan, että ollaan anteliaita jatkossakin ja hoidetaan sillä tavalla puutamme.

Annan sinulle lahjan

Ohjaaja antaa lapsille valmiit paperisydämet. Lasten tehtävänä on piirtää sydämeen lahja, jonka hän haluaisi lahjoittaa jollekulle. Omaan sydämeen allekirjoitetaan oma nimi. Kun piirustukset ovat valmiita, ohjaaja sanoo, että annetaan toisille lahja ja ollaan anteliaita. Jokainen ojentaa oman piirustuksena oikealla puolellaan istuvalle henkilölle samalla sanoen: "Ole hyvä (lahjan saajan nimi), annan sinulle lahjan." Lahjan saaja kiittää: "Kiitos (lahjoittajan nimi) tästä lahjasta." Näin jatketaan, kunnes jokainen on saanut oman vuoronsa antaa ja saada lahjan.

Tuntotaulu

Lapset seisovat jonossa. Jonon ensimmäisellä on paperi ja kynä kädessään. Jonon viimeinen piirtää sormellaan edessään seisovan selkään haluamansa kuvion tai numeron. Tämä puolestaan piirtää saman kuvion edessään olevan selkään. Näin kuvio etenee selästä toiseen. Jonon etummainen piirtää kynällään kuvion paperille. Lopuksi katsotaan, miten kuvio muuttui matkalla.

Tähtipalaute

Muistellaan lasten kanssa, mitä tehtiin tapaamisen aikana (Suomen kartta, Puun hoitaminen anteliaisuuden avulla, Annan sinulle lahjan, Tuntotaulu). Jokainen lapsi saa kahdeksan paperitähteä ja jakaa niitä eri työskentelymenetelmille (Liite 2). Lapset laittavat tähtensä liimaamalla kiinni siihen kohtaan, josta he pitivät eniten. Halutessaan lapset kertovat perustelunsa valinnoilleen.

REHELLISYYS

Materiaalit ja välineet

- hyvien suhteiden puu ja teippi
- rehellisyys-kortti (Liite 3)
- eläimet: pikkulelut, tarrat tai kuvat noin kolme kertaa osallistujien määrä
- fläppipaperi ja värikynät / tussit
- keijujen värityskuvia
- cd-soitin ja rauhallista musiikkia
- paperilehdet, -tähdet ja liimapuikko

Aloitus

Palataan edelliseen kertaan. Keskustellaan, kuka on hoitanut puuta viikon aikana anteeksiantamisen ja -pyytämisen avulla sekä anteliaisuuden avulla. Liimataan lisää lehtiä puuhun.

Eläimet kertovat minusta

Asetellaan useita eläinten hahmoja keskelle lattiaa. Istutaan lelujen ympärillä. Osallistujat saavat tutustua esineisiin ja valita niistä yhden kerrallaan ohjaajan ohjeiden mukaan (jos olisin eläin, olisin..., jos olisin eläin, en olisi...). Asetutaan rinkiin ja jokainen ryhmäläinen esittelee itsensä koko ryhmälle valitsemansa eläimen avulla.

Rehellisyys (puun hoitaminen)

Ohjaaja kysyy lapsilta, mitä rehellisyys tarkoittaa. Keskustellaan lasten kanssa siitä, mitä rehellisyys tarkoittaa. Kerrotaan lapsille, että rehellisyys on avoimuutta, luotettavuutta ja totuudenmukaisuutta. Rehellisyys on totuuden kertomista ja virheiden tunnustamista. Kun ihmiset valehtelevat, pettävät ja peittelevät virheitään, kukaan ei luota heihin. Pohditaan lasten kanssa, milloin on vaikeaa olla rehellinen, miltä tuntuu, kun joku valehtelee ja miksi on tärkeää olla rehellinen?

Mietitään, minkä värinen rehellisyys voisi olla. Lapset värittävät rehellisyys-sanon kirjaimia (Liite 1) ja liimaavat niitä puuhun muodostaen rehellisyys-sanon. Jokainen liimaa lehtiä hyvien suhteiden puuhun rehellisyys-kohtaan. Sen jälkeen sovitaan, että ollaan rehellisiä jatkossakin, emme valehtele, emme petä emmekä varasta, lupaamme vain sen, minkä voimme pitää, myönnämme virheitämme ja korjaamme niitä, hyväksytään itsemme tällaisena kuin olemme ja hoidetaan sillä tavalla puutamme.

Arvaa kuka

Ohjaajalla on erilaisia esineitä tai kuvia pusseissa. Jokainen lapsi vuorollaan ottaa pussista esineen eikä näytä sitä toisille. Hän antaa esineestä vihjeitä. Muiden tehtävänä on arvata pussista otettu esine.

Keijun murhe (yhteiskuva)

Istutaan piirissä. Ohjaajan kädessään on pieni keiju, joka tervehtii jokaista lasta vuorollaan. Taustalla soi positiivisia mielikuvia herättävä musiikki. Ohjaaja aloittaa tarinaa: "Olipa kerran pieni keiju, joka asusti kauniilla niityllä toisten keijujen kanssa. Se leikki ja iloitsi kaikki päivät toisten kanssa ja kaikki oli hyvin." Ohjaaja laittaa soimaan surullista musiikkia ja jatkaa kertomusta: "Eräänä päivänä keiju oli surullinen ja itkeskeli koko päivän. Mikään ei huvittanut enää. Mitä oli tapahtunut? Keiju tykkäsi niin paljon karkeista, että varasti niitä kavereilta. Hän tiesi, että varastaminen on väärin, mutta hänen oli vaikea hillitä halujaan." Pohditaan yhdessä lasten kanssa, mitä keijun kaverit tekivät huomattessaan sen näpistelyn. Mietitään, miten keiju voisi toimia tässä tilanteessa ja kuinka ongelma kannattaisi ratkaista. Kun ongelma on ratkaistu, osallistujat piirtävät niityn suurelle paperille. Pienille papereille lapset piirtävät keijuja tai eläimiä. Valmiit työt liimataan niitylle.

Tähtipalaute

Muistellaan lasten kanssa, mitä tehtiin tapaamisen aikana (eläimet kertovat minusta, puun hoitaminen rehellisyyden avulla, Arvaa kuka, Keijun murhe). Jokainen lapsi saa kahdeksan paperitähteä ja jakaa niitä eri työskentelymenetelmille (liite 2). Lapset laittavat tähtensä liimaamalla kiinni siihen kohtaan, josta he pitivät eniten. Halutessaan lapset kertovat perustelunsa valinnoilleen.

HYVÄNTAHTOISUUS

Materiaalit ja välineet

- hyvien suhteiden puu ja teippi
- hyväntahtoisuus-kortti (Liite 3)
- A4 paperit, joihin on valmiiksi piirretty katkoviivoin lasten nimet
- cd-soitin ja rentouttavaa musiikkia
- paperilehdet, -tähdet ja liimapuikko

Aloitus

Palataan edelliseen kertaan. Keskustellaan siitä, kuka on hoitanut puuta anteeksiantamisen ja -pyytämisen, anteliaisuuden sekä rehellisyyden avulla. Liimataan lisää lehtiä puuhun.

Käyntikortit

Jokaisella lapsella on A4-paperilla mustalla tussikynällä piirretty valmiiksi katkovii-voin hänen nimensä kirjainten ääriviivat. Lapset saavat värittää käyntikorttinsa oman halun mukaan. Ohjaajan avulla lapset kirjoittavat käyntikorttiinsa jotakin positiivista itsestään. Ohjaaja ehdottaa myös lapsille tulevan ammatin, harrastuksen jne. kirjoittamista. Kun käyntikortit ovat valmiita, jokainen lapsi esittäytyy oman käynti-korttinsa avulla. Pohditaan miten vaikeaa tai helppoa sopivien sanojen valitseminen oli sekä meidän samankaltaisuuksiamme ja erojamme.

Hyväntahtoisuus (puun hoitaminen)

Ohjaaja kysyy lapsilta, mitä hyväntahtoisuus tarkoittaa. Keskustellaan lasten kanssa hyväntahtoisuudesta. Kerrotaan lapsille, että hyväntahtoisuus on välittämistä ja muiden tarpeiden ajattelemista. Pohditaan lasten kanssa, millainen elämä olisi ilman hyväntahtoisuutta, onko vaikea olla hyväntahtoinen, mitä saa itselleen, kun tekee hyvää, mikä on hyvän teon vastakohta.

Mietitään, minkä värinen hyväntahtoisuus voisi olla. Lapset värittävät hyväntahtoi-suus-sanana kirjaimia ja liimaavat niitä puuhun muodostaen hyväntahtoisuus-sanana (Liite 1). Jokainen liimaa lehtiä hyvien suhteiden puuhun, hyväntahtoisuus-kohtaan. Sen jälkeen sovitaan, että ollaan hyväntahtoisia jatkossakin, harkitaan muiden tarpei-ta ja huomataan, että jos joku tarvitsee apua, annetaan huomiota surulliselle tai apua tarvitsevalle.

Syntymäpäiväsankari

Valitaan lapsi, jolla on synttärei. Hän menee istumaan piirin keskelle. Jokainen lapsi antaa sankarille myönteistä palautetta. Kun palautteet ovat annettu, hän kiittää palautteesta ja nousee tuolista. Jokaisen lapsen tulee olla sankarin roolissa. Ohjaaja voi tarvittaessa tarjota kehuun esimerkkejä (auttavainen, hyvä kuuntelemaan, toiset huomioiva jne.), josta lapset voivat poimia sopivia. Lopussa keskustellaan yhdessä, miltä tuntui ottaa vastaan kehuja, entä sanoa niitä, tuliko jotakin yllättävää itsestä esiin.

Mielikuvitusmatka

Jokainen lapsi saa lapun, jossa on toisen ryhmäläisen nimi. Lappua ei saa näyttää kenellekään. Istutaan rinkiin ja otetaan mukava asento. Taustalla soi rentouttava musiikki. Ohjaaja johdattelee: "Suljetaan silmät ja lähdetään mielikuvitusmatkalle. Sait erään ryhmäläisesi nimilapun käteesi. Ajattele häntä. Mieti, mitä kaikkea kaunista ja hyvää henkilössä on, ja mitä hyvää voisit hänelle tehdä. Voisitko kenties kuunnella hänen ajatuksiaan, auttaa häntä joissakin tehtävissä tai lainata hänelle kynää? Etsi jokin ihan pieni arjen teko, jolla voisit häntä ilahduttaa. Päätä toteuttaa se seuraavan viikon aikana. Pidä tekosi salassa. Ajattele vielä vähän aikaa, miten toteutat suunnitelmiasi." Avataan silmät. Keskustellaan siitä, miltä tuntui suunnitella hyvää tekoa. Sovitaan, että seuraavalla kokoontumiskerralla kerrotaan, millaisia hyviä tekoja on tehty ja miltä ne ovat tuntuneet sekä tekijästä että teon kohteesta.

Tähtipalaute

Muistellaan lasten kanssa, mitä tehtiin tapaamisen aikana. Jokainen lapsi saa kahdeksan paperitähteä ja jakaa niitä eri työskentelymenetelmille (Liite 2). Lapset laittavat tähtensä liimaamalla kiinni siihen kohtaan, josta he pitivät eniten. Halutessaan lapset kertovat perustelunsa valinnoilleen.

YHTEISTYÖKYKY

Materiaalit ja välineet

- hyvien suhteiden puu ja teippi
- yhteistyökyky-kortti (Liite 3)
- fläppipaperi ja värikynät
- cd-soitin ja musiikkia
- paperilehdet, -tähdet ja liimapuikko

Aloitus

Palataan edelliseen kertaan. Keskustellaan, kuka on hoitanut puuta viikon aikana anteeksiantamisen ja -pyytämisen, anteliaisuuden, rehellisyyden sekä hyväntahtoisuuden avulla, millaisia hyviä tekoja on tehty ja miltä ne ovat tuntuneet. Liimataan lisää lehtiä puuhun.

Tykkäämisiä

Seisotaan piirissä. Ohjaaja seisoo piirin keskellä. Hän kertoo yhden asian, josta pitää. Kaikki, jotka ovat samaa mieltä, ottavat askeleen kohti ringin keskustaa tai liikkuvat kauemmas, jos ovat eri mieltä. Jatketaan niin kauan, että jokainen voi kertoa pitämistään. Aiheena voi käyttää myös, mitä inhoaa. Keskustellaan lopuksi siitä, mistä ryhmämme näyttää pitävän, mikä meitä yhdistää ja mitä yhteistä pitämisisissä on.

Yhteistyökyky (puun hoitaminen)

Ohjaaja kysyy lapsilta, mitä yhteistyökyky tarkoittaa. Keskustellaan lasten kanssa yhteistyökyvystä. Kerrotaan lapsille, että yhteistyökyky on yhdessä tekemistä, muiden kunnioittamista ja auttamista sekä sääntöjen noudattamista yhteisen edun nimissä. Pohditaan lasten kanssa, onko vaikea tehdä työtä muiden kanssa, millainen on ryhmä, joka ei tee yhteistyötä, entä ryhmä, joka tekee yhteistyötä, mitä sellaista voi tehdä muiden kanssa, johon ei pysty yksin.

Mietitään, minkä värinen yhteistyökyky voisi olla. Lapset värittävät yhteistyökyky-sanan kirjaimia ja liimaavat niitä puuhun muodostaen niistä yhteistyökyky-sanan (Liite 1). Jokainen liimaa lehtiä hyvien suhteiden puuhun, yhteistyökyky-kohtaan. Sen jälkeen sovitaan, että ollaan yhteistyökykyisiä jatkossakin, tehdään työtä ja leikitään hyvin muiden kanssa, tarjotaan vapaaehtoisesti apua, noudatetaan sääntöjä.

Taikamatto

Ryhmä menee seisomaan pienen maton päälle, kaikkien tulee mahtua siihen. Ohjaaja johdattelee: ”Ryhmä lähtee matkalle taikamatolla, joka nousee ilmaan. Katsokaa, mitkä maisemat ympärillä on. Kymmenen metrin korkeudessa matto alkaa yllättäen käyttäytyä oudosti. Äkkiä ryhmä huomaa, että matto on väärinpäin. Ryhmän pitää turvata laskeutuminen. Sitä varten matto tulee kääntää oikeinpäin. Muistakaa, että matto on korkealla, jonka takia sen päältä ei saa astua pois. Onnistuakseen tarvitaan yhteistyötä ja toisista kiinnipitämistä.” Jos ryhmäläiset ovat passiivisia, heitä kannattaa motivoida yrittämään ja kokeilemaan. Tarvittaessa ohjaaja antaa vihjeitä, että maton kääntäminen kannattaa aloittaa kulmasta. Lopuksi pohditaan yhdessä lasten kanssa mitä asioita tämän tehtävän onnistuminen edellytti, kenen toiminta erityisesti auttoi ratkaisun löytämisessä.

Kuva ryhmästäimme

Laitetaan fläppipaperi lattialle. Ryhmän tehtävänä on tehdä yhteinen iso kuva meidän ryhmästäimme. Taustalla soi rauhallinen musiikki. Muistellaan lasten kanssa, mitä tehtiin tapaamisissa, mikä ryhmän kokoontumisen tavoite oli. Jokainen piirtää kahden minuutin ajan, jonka jälkeen ohjataan lapsia vaihtamaan paikkaa. Aina kahden minuutin kuluttua ryhmäläiset kiertävät vaihtaen paikkoja. Kaikilla on vapaus olla luova omalla tavallaan. Lopuksi keskustellaan lasten kanssa yhdessä, minkälaisia tunnelmia ja muistoja piirtäminen herätti, ja mitä kuva nyt kertoo. Jokainen kertoo omia ajatuksiaan.

Tähtipalaute

Muistellaan lasten kanssa, mitä tehtiin tapaamisen aikana. (Tykkäämisiä, Puun hoitaminen yhteistyökavun avulla, Taikamatto, Kuva ryhmästä). Jokainen lapsi saa kahdeksan paperitähteä ja jakaa niitä eri työskentelymenetelmille (Liite 2). Lapset laittavat tähtensä liimaamalla kiinni siihen kohtaan, josta he pitivät eniten. Halutessaan lapset kertovat perustelunsa valinnoilleen.

Kunniakirjojen jako

Ohjaaja lukee yhden lapsen nimen kerrallaan juhlallisesti ääneen ja kutsuu hänet eteen vastaanottamaan kunniakirjansa (Liite 3). Ohjaaja lausuu ääneen, mitä hänen kunniakirjassaan lukee. Taputetaan sille. Ohjaaja kättelee ja/tai halaa lasta.

Kirjallisuus

- Aalto, Mikko 1997. HYVÄ.X RYHMÄ.X -toimintakokemusaineisto kouluille. Jyväskylä: Kirjapaino Oma.
- Bartl, Almuth 2001. Aloitetaan taas! Leikkejä loman jälkeen. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Blum-Kulka, S. & Dvir-Gvirsman, S. 2011. Peer Interaction and Learning. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 156–161.
- Bullock, L. M.; Wong-Lo, M & Gable, R. A. 2011. Peer Relations and Socialization of Children and Adolescents with Special Needs and Adolescents with Disabilities. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.) Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 174–181.
- Holmber, Tiina & Hakkarainen, Pirjo 2002. Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Jyväskylä: Pesäpuu.
- Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 149–165.
- Kalland, Mirjam 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen eritystilanteissa. Teoksessa Jari, Sinkkonen & Mirjam, Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 198–234.
- Kataja, Jukka; Jaakkola, Timo & Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Juva: Bookwell Oy.
- Kauppila, Reijo A. 2000. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kuusman, Sylvia Siaila; Haapio, Tytti; Lehtonen, Tuula & Lähteenmäki, Marja 1983. Ystävyyden ja rauhan leikkejä. Helsinki: Kunnallispaino.

- Ladd, G. W. 2011. Social development and schooling. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.)
Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 237–243.
- Leskinen, Eija 2009. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. Juva: WS Bookwell Oy.
- Littleton, K. 2011. Social interaction and learning. Teoksessa Sanna Järvelä (toim.)
Social and emotional aspects of learning. London: Elsevier, 149–155.
- Maunumaa, Anne-Mari, Rauhala, Outi & Simojoki, Anna 1999. Pähkinäsydän. Ohjaajan opas. Helsinki: Tammi.
- Meadows, Sara 2010. The child as social person. London: Routledge.
- Numminen, Pirkko 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Kysellään, ihmetellään ja liikutaan yhdessä. Tampere: Pilot-kustannus.
- Popov, Linda Kavelin 2010. Reilu, reipas ja vastuuntuntoinen. 52 keinoa vahvistaa hyvää käytöstä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Salminen, Heimo 1997. Ryhmäanalyysin perusteet. Jyväskylä: Suomen mielenterveysseura.
- Salmivalli, Christina 2000. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Toivakka, Sari & Maasola, Miina 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Juva: PS-kustannus.
- Välivaara, Christine (toim.) 2006. Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Helsinki: Pesäpuu ry.
- Меремьянина О.Р. 2012. Развитие социальных навыков детей 5–7 лет.
Познавательные-игровые занятия. Волгоград: Издательство
"Учитель".

ANTEEKSIAINTAVAISSUUS
ANTELIAISSUUS
REHELLISYYS
HYVÄNTAHTOISSUUS
YHTEISTYÖKKYKY

Liite 2: Tähtipalautte (tuokio 1)

SÄÄNTÖJEN LAATIMINEN

LANKAKERÄ-LEIKKI

PUUN HOITAMINEN

ANTEEKSIANNON KEHÄ

Liite 2: Tähtipalaute (tuokio 2)

SUOMEN KARTTA

PUUN HOITAMINEN

ANNAN SINULLE LAHJAN

TUNTOTAULU

Liite 2: Tähtipalaute (tuokio 3)

ELÄIMET KERTOVAT

PUUN HOITAMINEN

ARVAA KUKA?

KEIJUN MURHE

Liite 2: Tähtipalautte (tuokio 4)

KÄYNTIKORTTI

PUUN HOITAMINEN

SYNTYMÄPÄIVÄSANKARI

MIELIKUVITUSMATKA

Liite 2: Tähtipalautte 2. tuokioon

TYKKÄÄMISIÄ

PUUN HOITAMINEN

TAIKAMATTO

KUVA RYHMÄSTÄMME

KUNNIAKIRJA

Muistoksi ryhmän kokoontumisiin osallistuneelle

Lapsen nimi

on osallistunut ryhmätoimintaan ja
auttanut hyvien suhteiden puuta vihertymään.

(Lapsen nimi) on ollut aito ja ainutlaatuinen ryhmän jäsen.

Päivämäärä

Kunnioittaen ja kiittäen

HYVIEN SUHTEIDEN PUU

